

เกษตรชุมชนพอเพียง ในกระasseโลกาภิวัตน์

เสนาجر จำรีก
ประธานกรรมการสังกัดบุญเชยบแห่งชาติ

ເກຣມກາພວເພຍໃປກະແຂວງກົວມົນ

ອັນດຸບຕົ້ນທີ່ມີຄວາມສຳເນົາຫຼືກົດຕົວກົດລົງທຶນ

Call No. : HCA0057898 2550 Col.

Accession No. : #659

Dated : 15 12.2.56

Price : 50.-

ພິມພົກຮ້າທີ່ ១

ຊັນວາຄມ ២៥៥៥ ຈຳນານ ៥,០០០ ເລີ່ມ

ພິມພົກຮ້າທີ່ ២

ມືນາຄນ ២៥៥០ ຈຳນານ ១០,០០០ ເລີ່ມ

ພິມພໂດຍ ສໍານັກງານຄະດະການການສຶກສົນນຸ່ມຍົນແຫ່ງໜາດີ

៥៥៥ ถนนພູຢູໄກ (ເຮືອສະພານກ້ວ້າຈຳ)

ເບີດປຸງວັນ ກຽງເທິພາ ១០៣៣០

ຖ້ວ. ៥០០ ປະຈ.ຮອງເນື່ອງ ກຽງເທິພາ

ໂທຮັກທີ່ ០ ៩៩១៩ ៩៩៨៩ / ໂທຮັກ ០ ៩៩១៩ ៩៩៨៩

ສາຍຄ່ວນ ១៧៧

E-MAIL : PROMOTENETWORK@NHRC.OR.TH

WEBSITE : HTTP://WWW.NHRC.OR.TH

คำนำ

บทศึกษาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในระบบท่อลักกาภิวัตน์” นี้ ได้นำเสนอมาแล้ว เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๐ ครั้นมาถึงช่วงรัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ หลังรัฐประหาร โฉนดลั่นระబอนทักษิณ ๙๕ กันยายน ๒๕๔๕ ที่ได้มีการรื้อฟื้นกล่าวขวัญเจ้ากันอีก โดยมุ่งให้อือเป็น แนวโน้มนโยบายหลักของประเทศไทย จึงนับเป็นสิ่งน่าสนใจ ที่เศรษฐกิจการเมืองไทยจะได้ปลดปล่อยตนเอง ให้อิสระ หลุดพ้นจากอำนาจเบ็ดเตล็ดภายใต้ระบบทักษิณ ซึ่งเป็นตัวชักนำให้เศรษฐกิจการเมือง ของประเทศไทยต้องตกอยู่ในฐานะบริหารของกระทรวงพาณิชย์ ขึ้นโดยลำดับ นอกเหนือไปจาก การทุจริตคอรัปชันอย่างกว้างขวางรุนแรง ตามประสาของระบบ ชี.อี.โอ ทั่วโลก

ประเด็นอยู่ที่ว่า เราจะให้ความเข้าใจเรื่องของ “เศรษฐกิจพอเพียง” อย่างไร โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในท่านค愕างของระบบท่อลักกาภิวัตน์อันที่ยาวนานภายใต้ระบบทักษิณ สู่มีสีแห่งท่อออกมานา จากรัฐมนตรีผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ ดูจะเน้นไปในทำนองว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นตัวถ่วงคุณ ภาพพัฒนาการเดินทางเศรษฐกิจ ให้อยู่ในความพอดี “ไม่เกินตัว หรือรวดเร็วเกินไป

แนวความคิดความเข้าใจเช่นนี้ ต้องนับว่ามีส่วนถูกต้องอย่างแน่นอน แต่ชวนให้เห็น ที่เข้าใจกันว่า แนวโน้มนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาชัยยึดหลักการและแนวทางเดิมๆ “เศรษฐกิจ พอเพียง” เป็นแต่เพียงส่วนประกอบอย่างดุลการเจริญรัตน์การเดินทางเดินัน และถ้าเป็นเช่นนั้น เศรษฐกิจการเมืองไทย ที่คงไม่อาจมีการปฏิรูปปรับปรุงอะไรที่เป็นขั้นเป็นอน ทุกสิ่งทุกอย่าง คงเป็นไปเหมือนเดิม กือสภาพความเป็นบริวาร ภายใต้กระแสอำนาจครอบครอง ครอบงำ ของทั้งคู่มุ่งทุนค่างชาติ และข้ามชาติ ซึ่งดันทุกทิ่งทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติ ต้องถูกบูรณะ และสูญเสียตลอดมาเพื่ออุดหนุนการเดินทางของภาคธุรกิจเอกชนเป็นสำคัญ แม้แต่ในแวดวงภาคธุรกิจเอง ก็ใช่ว่าจะมีโอกาสแสร้งผลประโยชน์ได้ทั้งเดิมกัน ลิ่งที่เรียกงานกันว่า การแข่งขันเสรี จึงเป็น เพียงความ妄เปล่า การผูกขาดทั้งอำนาจการเมืองและเศรษฐกิจจะทวีความรุนแรงขึ้น ดังที่กำลัง เป็นไปภายใต้ระบบทักษิณ เข้าทำนอง “เศรษฐกิจล่าเหยื่อ” อย่างที่นายธนาคารใหญ่ของไทยเอง ก็ต้องถูกข่มขู่มาประท้วงเมื่อไม่นานมานี้

โดยแท้จริง ถ้าจะมุ่งหวังให้ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางเพื่อการปลดปล่อยให้ เศรษฐกิจการเมืองไทย ทุกภาคส่วนและทุกระดับเป็นอิสระเสรี และได้มีขีดความสามารถพัฒนาตนเอง และพัฒนาเอง ก็ต้องยึดถือปฏิบัติกัน ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนประกอบเดินัน หากแต่ในฐานะเป็น “หลักการองค์รวมและสำคัญ” ครอบคลุมนโยบายและยุทธศาสตร์โดยรวม บทศึกษาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในระบบท่อลักกาภิวัตน์” นี้นับเป็นความพยายามส่วนหนึ่งที่ให้หลักคิดขึ้นนี้ ได้เป็นที่เข้าใจกันอย่างถ่องแท้ เพื่อว่าชีวิตสังคมไทยจะได้บรรลุถึงความเป็นอิสระเสรี เป็นธรรม และพัฒนาอย่างหน้าเชิงคุณภาพได้อย่างแท้จริง

เสน่ห์ งามวิรก

ตุลาคม ๒๕๔๕

สารบัญ

คำนำ ก

สารบัญ ข

1. พื้นฐานความเข้าใจร่วมกันเบื้องต้น	8
2. เทศบาลจังหวัดแม่กลอง	14
2.1 โลกานุวัตรไทย : เส้นทางสู่เศรษฐกิจเชลย	17
2.2 โลกากิจวัฒน์ทุนนิยม : เส้นทางสู่ “วัฒนธรรมล่าเหยื่อ”	26
3. เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะหลักการองค์รวมและสากล	33
4. ยุทธศาสตร์สู่ฐานเศรษฐกิจสามัญชน	48
4.1 ความหมายของการพัฒนาชนบท	50
4.2 ทัศนวิสัยเศรษฐกิจพอเพียง	51
4.3 แหล่งการเรียนรู้ชุมชน	52
4.4 ทัศนวิสัยการพัฒนาเกษตร	54
4.5 มนุษย์พัฒนา	57
4.6 เครือข่ายข้อมูลข่าวสารการพัฒนา	62
4.7 เศรษฐกิจชุมชน	65
5. สรุป	70

เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์

หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน
กระแสพระราชดำรัสถึง “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” เมื่อวันที่ 4
ธันวาคม 2540 หลักความคิดในเรื่องนี้ ก็เป็นที่กล่าวขวัญ และ
ได้รับการขนรับอธิบายขยายความกันอย่างกว้างขวาง เป็น
แรงบันดาลใจให้เกิดการเสวนาระดมความคิดกันอย่างมีทิศทางและ
เป้าหมายสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวมและความยั่งยืน ซึ่งต้องถือว่า
มีความหมายความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะ
ในยามที่ผู้คนภายในชาติกำลังตกอยู่ในภาวะความหวาดวิตกสับสน
และบรรดาผู้นำตอกย้ำในวงศ์ของความคิดอ่านหมกมุนอยู่กับการกิจ
แก้ไขปัญหาวันต่อวันเพื่อความอยู่รอดของกลุ่มธุรกิจการเงิน
ในท่ามกลางความอันจนมีدمวทางปัญญาและวิชาการ เช่นนี้
หลักความคิดว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นเสมือนจุดประกาย
ให้เกิดความตื่นตัว ร่วมมือร่วมใจกันคิดกันและ商討 ทำความเข้าใจ
ทั้งในระดับความคิดและแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมตามสภาพ
ความเป็นจริงของสังคมวัฒนธรรมไทย

บทศึกษา เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์”
นี้ เป็นความพยายามส่วนหนึ่งที่มีความตระหนักเห็นว่า หลักความคิด
เศรษฐกิจพอเพียงที่ว่าด้วย มีเนื้อหาสำคัญอย่างสูง ทั้งในระดับหลักการและ
นโยบาย ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมทุกระดับ
สิ่งที่บ้านเมืองและประชาชนคนไทยต้องการอย่างแท้จริง ทั้งใน

เวลาหนึ่งและวันข้างหน้า ก็คือวิถีทางอันสร้างสรรค์ต่อชีวิตและสังคม โดยรวมและอย่างเป็นองค์รวม ไม่ใช่เพียงเฉพาะภาคเหนือพะส่วนอย่างเช่นที่กำลังเป็นอยู่ อดีตของสังคมไทยในยุครั่งรัตน์พัฒนาเป็นตัวกำหนดวิถีทางมาสู่วิกฤตความตกต่ำในปัจจุบัน ความคิดอ่านและการกระทำในปัจจุบันก็จะเป็นตัวกำหนดวิถีทางมาสู่อนาคตอันยาวไกลในทำนองเดียวกัน โดยนัยนี้ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมีความหมายเป็นทั้งมาตรการรับด่วน และในขณะเดียวกัน เป็นการฟื้นฟูและวางรากฐานทางจิตสำนึกและวัฒนธรรม เพื่อการดำรงคงอยู่และคุณภาพชีวิตในสังคมโลก ซึ่งมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั่นหมายความต่อไปถึงว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” มิใช่จะเป็นแต่เพียงวิธีการหรือมาตรการแก้ไขปัญหาวิกฤต เนพาหน้าชั่วคราวชั่วyan หรือเฉพาะสังคมบางส่วนเท่านั้น หากโดยสาระหมายถึงเป็นหลักการสังคมอันพึงได้รับการพินิจพิเคราะห์ อย่างกว้างไกล เชื่อมโยงมิติทั้งอดีตและปัจจุบันให้เกิดทัศนวิสัย ร่วมกันของปวงชนภายในชาติเพื่อการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ยั่งยืน ต่อชีวิตและสังคมในอนาคต

*ปรับปรุงจากเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงบ้านการพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่นำเสนอในการสัมมนา “โครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน” ครั้งที่ 1 เรื่อง “ปรัชญาการพัฒนา : ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ” ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน ถนนคิวานนท์ ถนนทวนวี 6-7 พฤศจิกายน 2541

1. พื้นฐานความเข้าใจร่วมกันเบื้องต้น

การนำเสนอประเด็นเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในกรุงเทพฯ กิจวัต” นี้ ตั้งมั่นอยู่บนฐานของความเป็นจริงและเกณฑ์คุณค่าทางประการที่สมควรทำความชัดเจนร่วมกันเป็นเบื้องต้น กล่าวคือ ในประการแรกที่เดียว เป็นเรื่องของสังคมความจริงที่ว่า ประเทศไทยไม่ได้มีสถานะและบทบาทเป็นเพียงหน่วยเศรษฐกิจหรือธุรกิจ ซึ่งหมกมุ่นอยู่แต่ในเรื่องคำขายขาดทุนกำไรทางวัตถุเงินตราเป็นใหญ่ หากแต่มีคุณค่าและความหมายเป็นหน่วยชีวิตสังคมมนุษย์และการดำรงคงอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน และสันติสุขของมวลมนุษย์ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว หมู่คณะ กลุ่ม ขึ้นไปจนถึงระดับประเทศชาติ และระดับโลก โดยนัยนี้ กิจกรรมสังคมในส่วนที่เรียกวันว่า “เศรษฐกิจ” จึงประกอบเป็นเพียงกลไกส่วนหนึ่งในระบบและกระบวนการสังคม และเพาะະชนะ ย่อมจะมีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคมโดยรวม ไม่ใช่ในทางกลับกัน ที่สังคมมนุษย์ต้องถูกบั่นทอนลดคุณค่าสถานะลงไปเป็นเครื่องมือรับใช้เศรษฐกิจอย่างเช่นที่กำลังเป็นอยู่ในทุกวันนี้ ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เรียกว่า “เศรษฐกิจ” เอง ก็ต้องถูกบั่นทอนลดคุณค่าสถานะลงไปเป็นเพียงธุรกิจอันเป็นตัวกำหนดและจำกัดองค์ความรู้และวัฒนธรรมการเรียนรู้ของเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งศาสตร์สาขาอื่นๆ ในยุคปัจจุบัน¹

¹ จากทัศนะของศาสตราจารย์มีนัส ไมคิล เพาเวอร์ แห่งมหาวิทยาลัยมอนทานา :

“บรรดานักเศรษฐศาสตร์ให้ความพิโนนพิเทาสูงส่งต่อประชามนักษรกิจ บรรดาผู้นำธุรกิจ ถือเป็นวีรชนที่ประกอบการ แบบอย่างสำหรับนักเศรษฐศาสตร์ในอันที่จะอำนวยให้เศรษฐกิจแบบเสรีและแง่ขันอันเป็นอุดมคติ นำไปสู่สังคมที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”

ตัดแปลงจาก Thomas Michael Power, *The Economic Pursuit of Quality*, London, M.E. Sharpe, Inc., 1988, Preface หน้า xii

ประการที่สอง เป็นปัญหาถูกเลี้ยงกันอย่างบีบมันถือมันในเรื่องของปัจจัยและกลไกทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุน ตลาด และเทคโนโลยี รวมแม้กระทั่ง อุตสาหกรรมและการเติบโตก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ จริงๆ แล้วล้วนประกอบเป็นกระบวนการพัฒนาการโดยธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ซึ่งไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้ ประเดิมสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ปัจจัยและกลไกดังกล่าวมี รวมตลอดไปถึงกิจกรรมเศรษฐกิจทั้งหลายตั้งแต่การผลิต การซื้อขาย และเปลี่ยน การขนส่ง สื่อสารความรู้ การเงินการธนาคาร และบริการด้านต่างๆ จนถึงการบริโภค ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้พึงต้องพิจารณา และเป็นที่เข้าใจประกอบกันเป็นกระบวนการชีวิตมนุษย์และสังคมโดยรวม เรื่องของเศรษฐกิจและประสាពในการประกอบการทางเศรษฐกิจและธุรกิจนั้น คงไม่มีใครที่สอดสัมปชัญญะปกติจะปฏิเสธได้แล้วอะไรในหลักการ ระบบทุนและตลาดไม่ใช่เป็นปัญหาอยู่ในตัวเอง เป็นแต่เพียงว่า จำเป็นต้องประสานหลักปฏิบัติเสรีภาพและประสាពของกลไกเศรษฐกิจที่ว่านี้ ให้สอดคล้องต่อเกณฑ์คุณค่าและการดำเนินการอย่างชีวิตสังคมที่เป็นอิสระเสรีมีเดลียร์ภาพ และเป็นธรรมด้วยในขณะเดียวกัน ดังที่ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) นักเศรษฐศาสตร์อังกฤษผู้ยิ่งใหญ่ได้เคยเตือนเอาไว้² แต่ว่าในสภาวะทางปัญญาความคิดและวิชาการ

² William Keegan, The Spectre of Capitalism : The Future of The World Economy After The Fall of Communism, Vintage, 1992 หน้า 11

ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ดับ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ มองเห็นว่า ในปัญหาการประสานประสាពทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับป้าหมายสืบทอดสภาพและความเป็นธรรมทางสังคมนั้น มีความจำเป็นต้องสร้างฐานโดยนัยและเก็บ存ไวใหม่ เพื่อรับและควบคุมกลไกการทำงานของเหล่าทางเศรษฐกิจ แทนนักเศรษฐศาสตร์ไทยฯ แม้ในท่าน กล่าวว่าดูเหมือนจะนี้ ที่ส่งผลยิ่งใหญ่ถึงความต้องการที่ต้องการให้สืบทอดเป็นป้าหมายประสាពทางดังว่าที่ว่า

“ระบบการเงินจะต้องมีความยืดหยุ่น แก้ไขปัญหาทางสังคมไปสู่การเป็นประสាពทาง”

“ในโลกแห่งความเป็นเชิงนัก ไม่ว่ารัฐบาลจะดำเนินนโยบายใดก็ตาม ทุกครั้งจะมีส่วนได้และส่วนเสียที่เข้มแข็งเสมอ”

“ดังนั้นจึงเห็นความเป็นป้าหมายที่ต้องการรักษาไว้เป็นเครื่องธรรมชาติ กลั่นกับบ้านที่ที่เก็บความเจ็บไข้痛痒 เป็นตัวแทนที่แท้จริงของชีวิต”

รายงาน สำนักโภศษ : “นักเศรษฐศาสตร์ : คนเดือดร้อนที่มีวัยใจอ่อนไทย” นัดที่ 14 ดiciembre 2541

ฉบับล่าสุด นักเศรษฐศาสตร์เป็นเส้นทางของหนทางอักษรภาษาไทยเช่นนี้ เป็นข้อที่น่าคิดว่า สังคมควรจะอนุความไว้ใจให้กับเศรษฐศาสตร์ที่เข้ามายุ่งกับทางนักกฎหมายเช่นนักกฎหมายของประเทศไทยในนามของความเป็น “เรื่องของชาติ” อย่างเช่นที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในปัจจุบันนี้

คำที่รับผิดชอบในเรื่องของปัญหาภาระความรู้และภาระความรับผิดชอบต่อสังคมของหมอบังคับ โปรดอ่านค.น.ประเวศ วะดี : “แนวคิดใหม่เรื่องสุขภาพ” ช่วงที่ 1 ฉบับที่ 1 16 ดiciembre 2541 หน้า 12

ทุกวันนี้ หลักการและเงื่อนไขเพื่อสังคมเสรีและเป็นธรรม กลับมักจะถูกตั้งข้อหาอยู่เนื่องๆ ว่าแอนตี้ทุนนิยม ! แอนตี้เศรษฐกิจเสรี ! หรือแม้กระทั่ง แอนตี้เสรีนิยม ! ซึ่งแปลความรวมๆ ได้ว่า เป็นเรื่องโน่เบลาเบาปัญญา ไม่รู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์โลก ! ในที่สุดหลักการดีๆ มีพลวัตที่พ่อจะสร้างสรรค์ต่อชีวิตและสังคมได้อย่างเช่น เศรษฐกิจตลาดเสรี จึงต้องถูกลดค่าลงไปกลายเป็นเพียงลัทธิทุนนิยมชนิดสุดข้า (radical capitalistic ideology) ในทัศนะของสันตปาปา จอห์น พอลที่ 2 ด้วยเหตุที่ เอาแต่ยึดถือกลไกตลาดเป็นตัวกำหนดชีวิตและสังคม และ “มัวเม่าลุ่มหลง ปล่อยให้การแก้ปัญหาต่างๆ ขึ้นอยู่กับพัฒนาการอย่างเสรีของพลังตลาด”³ ในสภาพบรรยายกาศทางปัญญาความคิด เช่นนี้ ความพยายามที่จะให้เกิดการเสวนาร่วมกันคิดค้นหาทางแก้ไขปัญหาให้เกิดมรรคผลอย่างจริงจัง จึงต้องเป็นหน้าไป

และประการที่สาม การนำเสนอทศกษยาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกภัยตนน์” นี้ ยึดถือ คนกับคุณค่าชีวิตและสังคมเป็นสำคัญ ตามความจริงแล้ว หลักการข้อนี้ เป็นเรื่องของสามัญสำนึกโดยแท้ หากแต่ที่เป็นดังที่ ศาสตราจารย์约翰 กัลตุน (Johan Galtung) ผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์สันติภาพศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายประเทศ ได้เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ปัญหาอยู่ยากทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นล้วนแต่มีรากฐานมาจากแบบ

³ Pope John Paul II, Encyclical Letter, Address on The Hundredth Anniversary of Rarum Nevarum, 1991 หน้า 39 และ 82

แผนความคิดความเชื่อที่ยึดถือเชิดชู “ระบบ” ขึ้น เป็นใหญ่เห็นอีกคน การนั่งมักเป็นเรื่องนี้ในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ สังคมไทยเรียกว่าจะไม่อาจหนีพ้นไปจากกิจกรรมข้อนี้ ทั้งๆ ที่ได้เชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุครั่งรัตนพัฒนา ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่าง จะต้องผูกเป้าไปสู่ระบบตลาดและการแข่งขันซึ่งชิงเพื่อผลกำไร สูงสุด และเพื่อเร่งรัดอัตราการเติบโตทาง “เศรษฐกิจ” ทั้งนี้ ไม่ว่าจะยังผลให้เกิดการสูญเสียต่อชีวิตมนุษย์และสังคมอย่างไร ก็ตาม แล้วสังคมไทยเรียกต้องประสบกับการสูญเสียอย่างгонกอนนั่นต์ ทั้งชีวิตคนเมืองและชนบท รวมทั้งต้นทุนฐานทรัพยากรธรรมชาติ ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่ มาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540–2544) ประกาศยึดถือ “ตน” เป็นแกนกลาง การพัฒนา แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงแล้ว ภายใต้กระแสความคิด ความเชื่อในแวดวงอำนาจและวิชาการ คนก็ยังคงถูกตีตราเป็นเพียง “ทรัพยากรมนุษย์” ที่จะต้องถูกฝึกฝนเพื่อเข้าสู่ตลาดจ้างงานตาม แบบฉบับบรรทัดฐานที่ถูกกำหนดให้ ไม่ใช่เพื่อเรียนรู้และพัฒนา ตนเองตามศักยภาพธรรมชาติอันหลากหลายของมนุษย์ รวมแม่กระทั้ง ผู้คนในภาคเกษตรชนบทที่ถูกกล่อมเกลาชักจูงให้ต้องจำนำต่อระบบ ภายนอกในแนบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการผลิต หรือการบริโภค ผลก็คือ ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ต้องถูกบั่นทอนศักยภาพทาง ปัญญาที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และต้องฝากรความหวังในชีวิต และอนาคตไว้กับพลังต่างชาติภายนอกในนามวิกฤตเศรษฐกิจการเงิน อย่างที่กำลังเป็นอยู่ขณะนี้

หลักความจริงและเกณฑ์คุณค่า 3 ประการที่กล่าวมา อันได้แก่ สำนึกร่วมเป็นชุมชนและสังคมมนุษย์ หนึ่ง ความปรารถนา กลมกลืนของเด็กภาพกับความเป็นธรรมทางสังคม หนึ่ง และคุณค่า ศักยภาพพัฒนาตนเองของคนเรา อีกหนึ่ง ทั้งหมดนี้ จริงๆ แล้ว สัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันประกอบเป็นวิถีชีวิตอัน เที่ยงธรรมตามหลักพุทธศาสนา⁴ ซึ่งอาจเรียกย่อๆ ว่า วิถีแห่งธรรม หรือถ้าจะเรียกงานกันในเชิงภาษาวิชาการก็พูดจะเรียกได้เต็มปากว่า วิถีแห่งธรรมศาสตร์ จะอย่างไรก็ตาม การอ้างอิงไปถึงหลักพุทธ ศาสนามาพูดกันในเรื่องของเศรษฐกิจเช่นนี้ ก็มิได้มีเจตนาที่จะมา เทศนาธรรมแต่อย่างใดในที่นี้ เพราะนอกจากจะไม่ได้มีมุติภาวะที่ จะทำให้นั้นได้แล้ว โดยแท้จริง เรื่องธรรมะที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่ ก็ไม่ใช่เป็นอะไรที่สถิตย์อยู่เหนือธรรมชาติชีวิตมนุษย์ปุถุชนทั้งหลาย ซึ่งดำรงอยู่ในสังคมโลกของกิเลส ความต้องการ และผลประโยชน์ ประเด็นอยู่ที่จะต้องเสริมสร้างปลูกฝังวัฒนธรรมและวิถีการเรียนรู้ที่ “รู้จักพอ” ในขณะเดียวกัน ที่จะต้องจัดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ “ไม่รู้จักพอ” อันเป็นอวิชาและบรรทัดฐานของการกำหนดนโยบาย เศรษฐกิจทั้งในประเทศ และระดับโลกอยู่ในทุกวันนี้⁵ และนี่คือ

⁴ โปรดดูข่ายความ เสน่ห์ งานวิจัย : “พุทธศาสนา กับสิทธิมนุษยชน” ใน สังคมไทยกับการพัฒนา ที่ก่อปัญหา โครงการจัดพิมพ์สถาบันฯ พ.ศ. 2537 หน้า 57-86

⁵ ตามอรรถความของนักเศรษฐศาสตร์ระดับที่ปรึกษาพาร์โกรการเมืองແກນนำรัฐบาลอีกเช่นกัน :

“นักเศรษฐศาสตร์อีกวิเคราะห์และบริการที่สามารถของสังคมสามารถบริโภคได้ดีต่อหัว กือหัวเชื้อตัว มาตรฐานการครองชีพของมนุษย์ ยิ่งเปริมาณลดต่ำหัวเท่าไหร่ ก็อีกว่ามีความสุขมากขึ้นเท่านั้น “เหตุที่ปริมาณสินค้าต่อหัว หรือรายได้ต่อหัวที่แท้จริง เป็นไปตามของภารกิจคืออยู่ดี ก็เพราะว่า นักเศรษฐศาสตร์จะหันตัวไป มนนี้เป็นความจริงของมนุษย์ที่ต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ ขึ้นมาให้บริโภคมากเท่าไหร่ก็อีกนี่มีความสุขมากเท่านั้นในที่สุดมนน์โลกนี้”

วรรณภูมิ สามกิเลส อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 2

ปั้นปัญหาด้านแรกที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจและคิดอ่านหาลู่ทาง แก้ไขกัน

ในระดับความคิดและในเชิงของวัฒนธรรมการเรียนรู้ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นคำตอบอย่างแน่นอน แล้วเราจะมีผู้รู้ ผู้ปฏิบัติอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยต่างแสดงทัศนะอրรถาธินาย ถึงคุณค่า และความหมายความสำคัญของหลักความคิดว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้อย่างรอบด้าน^๖ ทั้งหมดเป็นที่เชื่อถือได้ว่า เราเมื่อมองความรู้และภาคปฏิบัติค่อนข้างเพียงพอที่เดียว ที่จะลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ขยายผลกันได้ แต่ถึงกระนั้น จากประสบการณ์โดยตรงของผู้เขียนเองที่ได้มีโอกาสร่วมงานพัฒนาภักดิ่นผู้นำชุมชน ชนบท รวมทั้งได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากบุคลากรหน่วยงานราชการอยู่พอสมควร ก็ยังเกิดความตระหนักรู้อย่างดี ถึงปั้นปัญหាដันเกิดจากความลักษณ์ขัดแย้งในระดับวัฒนธรรม การเรียนรู้ของชนบทชั้นนำและนโยบายรัฐ นั่นก็คือปัญหานโยบาย ที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ “ไม่รู้จักพอ” ดังกล่าว ข้างต้น แม้กระทั่งนโยบายและมาตรการแก้ปัญหาวิกฤตอันเกิดแต่เศรษฐกิจฟองสบู่แต่ละลายสุดๆ ร้อนๆ นี้เอง ก็คุณจะยังคงต้องอยู่

^๖ งานเขียนสำคัญๆ อาทิเช่น :

พ่องกาอุ่ ศุภารัชัย : แนวคิดการก่อครรภแบบผสมผสาน โรงเรียน

ชุมชนอีสานและสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา – อีสาน พ.ศ.2540

สังคมลึกลึกลึก : ความไฟแรงของผู้ไทยวินograd ชีมเมลิน มูลนิธิ
สถาบันสงเคราะห์ พ.ศ. 2539 ศูนย์ พิพากษา ว่องคุณ บรรณาธิการ อนุสรณ์งานพระราชทาน
เพลิงคพ พ.ศ. 2541

ไทยโพสต์ ฉบับ “ไทยโพสต์ เอ็กซ์-ชาท” 21 ตุลาคม 2541 รวม

“พระราชาคำรัสเศรษฐกิจแบบพอเพียง” และบทความนาๆ กันน่าสนใจของบุคคลชั้นนำ
จากการสังคมต่างๆ

บนสมมติฐานของเศรษฐศาสตร์แห่งความไม่รู้จักพออยู่ย่างไม่เลื่อมคลาย ซึ่งจะต้องส่งผลกระทบถึงเศรษฐกิจสังคมในระดับล่างๆ ลงไปอย่างไม่ต้องสงสัย รวมทั้งภาคปฏิบัติการ “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งในส่วนที่ยังพอมีหลงเหลืออยู่ และในส่วนที่พยายามจะริเริ่มขึ้นใหม่ ในสภาพการณ์เช่นนี้ ไม่ว่าเราจะหือไม่ชอบ จะต้องการหรือไม่ต้องการก็ตาม หลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงย่อมจะมีนัยความหมายในมิติเศรษฐกิจการเมืองอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ และจำเป็นต้องเน้นไว้ ณ ที่นี่

หลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง” สามารถให้คำตอบได้ในระดับของความคิดและวัฒนธรรมการเรียนรู้ดังกล่าวแล้ว แต่เมื่อมาถึงระดับหลักการสังคมและนโยบาย ภายใต้กระแสเศรษฐกิจการเมือง ของความไม่รู้จักพอในปัจจุบัน “เศรษฐกิจพอเพียง” จะมีคำตอบ และชี้นำแนวทางปฏิบัติอย่างไรนั้น ก่อนอื่น คงจะต้องทำความเข้าใจกันถึงสถานะเศรษฐกิจการเมืองไทย และเหตุปัจจัยที่มาของปัญหาให้ถ่องแท้ตามสมควร

2. เหตุปัจจัยที่มาแห่งปัญหา

จุดอ่อนข้อหนึ่งของสังคมไทยเราที่นักประภัติถึงกันอยู่เสมอ ก็คือ ขาดสำนึกรู้จักประวัติศาสตร์ เราจะเอ่ยอ้างถึงกันบ้างเป็นครั้งเป็นคราวก็มักเป็นเรื่องปลุกเร้าอารมณ์กันเข้าๆ คู่ๆ ช่วง時間 แต่มากกว่า อะไรอื่น มาบัดนี้ สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่กับภัยวิกฤติอันใหญ่หลวง

แต่ทว่า มีความละเอียดอ่อนเล็กซึ้ง ขับช้อน ต้องการการใช้สติปัญญา อันสูงคุณภาพและเที่ยงธรรม ที่จะเรียนรู้อดีตสู่ปัจจุบัน เพื่อก้าว ต่อไปข้างหน้าอย่างอิสระ ซึ่งเป็นคุณสมบัติอันแนบเนื่องและเกิดทุน อยู่กับสังคมวัฒนธรรมไทยมาโดยตลอด ดังเป็นที่ทราบกันว่า รู้กันอยู่ โดยทั่วไป

ดังนั้น การท้าความไปถึงเหตุปัจจัยและความเป็นมาของ ปัญหาภิกฤติที่เรากำลังพูดกันถึงอยู่นี้ จึงจะขออาศัยเสียงสะท้อนของ บุคคลในประวัติศาสตร์เป็นหลักทำหน้าที่เป็นแหล่งบอกเล่าให้เป็นที่ รับรู้ เรียนรู้ร่วมกันสำหรับเราท่านทั้งหลาย ในอันที่จะใช้วิจารณญาณ ทำความเข้าใจถึงแก่นสารของปัญหา และช่วยกันบนคิดทางแก้ไข และทางออกกันตามความเป็นจริง

เพื่อการนี้ ขอเริ่มประเด็นจากวิวัฒน์เรื่องปัญหาการใช้ ศัพท์แสงซึ่งราชบัณฑิตยสถานยกเป็นข่าวเมื่อสามสิบปีมานี้เอง ตอน ประกาศศัพท์นัยสำคัญใหม่คำว่า “โลกาภิวัตน์” เพื่อใช้แทนคำว่า “โลกนิวัตร” พร้อมทั้งให้อธิบายศัพท์คำแรกว่าหมายถึง “การ แผ่ถึงกันทั่วโลก การเข้าถึงโลก การเข้าชมโลก” ส่วนคำหลัง หมายถึง “การประพฤติตามโลก” จริงๆ แล้วทั้งสองคำต่างสื่อความ หมายถึงกระแสโลกด้วยกัน เพียงแต่มีนัยต่างกัน ตรงที่คำว่า “โลกาภิวัตน์” ตามอธิบายของราชบัณฑิตยสถาน เป็นมุ่งมอง จากเบื้องวัฒนธรรมสังคมโลกตะวันตก ในฐานะเป็นผู้กระทำการ แผ่พานุภาพมุ่งเอาชนะเหนือโลกและครอบครองโลก ส่วนคำว่า

“โลกรุ่งเรือง” เป็นมุ่งมั่นจากทางด้านของสังคมโลกนอกรอบวันตกอย่างเช่นสังคมไทย ซึ่งตอกย้ำในฐานะเป็นฝ่ายถูกกระทำให้จำต้องประพฤติตามโลก⁷ โดยนัยนี้ เจตนาดังเดิมของราชบัลลทิตยสถานที่จะบัญญัติศัพท์ใหม่เพื่อใช้แทนศัพท์เก่า จึงเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อน แล้วก็ถูกมองเป็นทิฐิทางปัญญาดื้อดึงต่างคนต่างใช้กันไปจนถึงทุกวันนี้ ในส่วนของสื่อมวลชนและสาธารณะทั่วไปดูจะยอมรับใช้คำว่า “โลกรุ่งเรือง” โดยดุณณี ตามการชี้นำของทางราชการ แต่ก็มักใช้กันไปอย่างคุณเครือ ปราสาทการแยกแยะข้อแตกต่าง ซึ่งมีนัยสำคัญยิ่งต่อความเข้าใจถึงภาวะเป็นไปของสถานการณ์โลกและเศรษฐกิจการเมืองไทย

จะอย่างไรก็ตาม ความเข้าใจคลาดเคลื่อนดังกล่าวกลับเป็นผลดีในข้อที่มีส่วนบัญญัติคำศัพท์ช่วยให้เรารู้จักแยกแยะสถานะและนัยเชิงบางกอกเชิงลบของสามพันธภาพทางเศรษฐกิจการเมืองในโลกยุคของการพึ่งพาอาศัยและปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิดและแนบแน่นยิ่งๆ ขึ้นตามลำดับ ประเด็นอยู่ที่จะต้องทำความชัดเจนในสถานะของสังคมไทยเราเองและของโลกอย่างถ่องแท้ตามสมควรกล่าวคือ ในฐานะตัวเป็นฝ่ายด้วย หรือ “โลกรุ่งเรือง” ภายใต้กระแสการแพร่สำเนาของ “โลกรุ่งเรือง” ดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ เพื่อว่าจะได้สามารถตั้งโจทย์ตั้งคำถามและแสวงคำตอบที่ถูกต้องเหมาะสมสมต่อชีวิตความเป็นอยู่เป็นปกติสุขของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

⁷ โปรดอุบุกิจเราะฯ เสน่ห์ งานวิถี : “เรื่องบนวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลง” ใน ฐานะคิด : สู่การเลือกใหม่ของสังคมไทย วิถีทรงคน พ.ศ. 2541 หน้า 33-48

2.1 โลกานุวัตรไทย : เส้นทางสู่เศรษฐกิจเชลย

ตามความจริงแล้ว กระແສໂຄກາກິວຕົນ ກລາວຄື່ອ ກາຣແພ່ພລານຸກພ
ທົ່ວໂລກ ຂອນມາຈຳນາງອຸດສາຫກຮຽມຕະວັນຕົກ ໄນໃຊ້ຂອງໄໝມ່ອະໄຣ
ທາກແຕ່ໄດ້ແຜ່ບຍາເຫັນມາສູ່ກຸມີກາປເອເຊີຍແລະສັງຄນໄທຢັນນານນັບ
ຄວາມຮັບຮັດ ໂຈຍີອັນດັບແຮກມີຢູ່ວ່າ ສັງຄນໄທຢັນຈອງເຮົາຈະມີຄຳຕອບ
ດ້ວຍການ “ໂຄການຸວັດ” ກລາວຄື່ອ ປະເພດຸຕິຕາມໂລກອຍ່າງໄຣ
ໂຈຍີຂຶ້ນນີ້ ພວະຈອບີນຍາສຽງໄດ້ຈາກເສີ່ງສະຫຼອນຈາກປະວັດສາສົ່ງ
ໜ້າ 150 ປີເຫດຈານສົງປັງຈຸບັນເປັນ 3 ຊ່ວງໃໝ່ໆ ສັ້ນໆ ດັ່ງນີ້ :-

ช่วงแรก ขอเริ่มโดยอัญเชิญกระเสบพระราชน้ำรัสระนาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ตอนไก่เสด็จสำรวจ
เมื่อปี พ.ศ. 2384 คือ 157 ปีมาแล้ว :

“.....การศึกษาความข้างบุญ ข้างพม่า ก็เห็นจะไม่มีแล้ว
จะมีอยู่ก็แต่ข้างฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อ่ายาให้เสียที่เขาได้ การงาน
สิงไดของเขาก็คิดควรจะเรียนเอาไว้ ก็ให้อาอย่างเขา แต่อ่ายา
ให้นั้นถือเลื่อนไปปีเดียว....”^๘

ช่วงที่ 2 78 ปี ต่อมา เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนานี้ได้ทรงคึกคักเรียกประชุมศึกษาธิการ ได้ให้ทัศนะต่อที่ประชุมอุปราชและสมุหเทศาภินาล เมื่อปี พ.ศ. 2462 ไว้ว่า :

“....นอกเหตุการณ์ภายใน ยังมีเหตุการณ์ภายนอก
ซึ่งเข้าช่วยทำให้รายภูรเดีย คือฝ่ายไทยต่างๆที่มากับ
อารยธรรมของชาวตะวันตก การค้าขายไปมาติดต่อ
หนังสือ ภาษาญตร์เหล่านี้ เป็นโรงเรียนที่ปฏิเสธไม่ได้

^๘ พระราชพงคาวดีกรรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๘๔ ฉบับเจ้าพระยาทิพากวงศ์ หน้า ๓๗๐

คุณมหันต์ ไทยอนันต์...

“....เมื่อชนะแห่งชาติ คือคนทั้งหมดได้เขยิบสูงขึ้นแล้ว ย่อมมีกำลังที่จะแบ่งขันต่อสู้กับชาติอื่นๆ ได้ในทุกวิถีอาชีพ การกิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของเรา (และยิ่งตอกมา สมัยนี้ยิ่งสำคัญยิ่งขึ้น เพราะเชื่อกันว่า เศรษฐกิจการอาชญาช แล้วจะต้องถึงสังคมอิคอนอมิกส์) ถึงจะแก้ไขและจัด ช่วยเหลือทางอื่นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นปานได ก็จะเพิกเฉยละเลย การศึกษาทางกิจกรรมเสียไม่ได จึงจำจะต้องหัดคนให้มี ความรู้ทางกิจกรรม และให้รักกิจกรรมไปแต่เล็กด้วย...”⁹

และช่วงที่ 3 อีก 79 ปีต่อมาถึงวันนี้ เราได้รับฟังประโยชน์ ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยจาก ดร.อัมมาร สยามวาลา นักเศรษฐศาสตร์ ชั้นแนวหน้า ดังนี้ :

“...ประเด็นอยู่ที่นักลงทุนต่างประเทศ เพราะปัญหาของเรา อยู่ในมือต่างชาติ ตอนนี้ เราเกิดแต่ภารนา และพนมมือ รอฟรังอย่างเดียว...”¹⁰

รวมทั้งนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำอีกท่านหนึ่งได้แสดงความรู้สึกถึง ปมปัญหาการเรียนรู้ไว้อย่างน่าสนใจในช่วงเวลาเดียวกันว่า :

“ ผู้ยอมรับว่า สภาพที่กำลังเกิดขึ้นในเมืองไทย และ โลกจะไม่เคยปราศในตำแหน่งเศรษฐศาสตร์ฉบับใหม่ “ เมื่อพายุเศรษฐกิจเริ่มโหมกระหน่ำเมริกาและยุโรป การรวมตัวของชาติใหญ่ๆ จำนวนหนึ่ง จะช่วยให้โลกพ้น

⁹ กอง凸คุณภาพดุษฎีแห่งชาติ เอกสาร ร.๖ ๑/๑ รายงานประชุมอุปราชและสมุท堪กิยาล พ.ศ. ๒๔๖๒ จัดเต็มได้ของเดิม

¹⁰ ไทยโพสต์ 16 สิงหาคม 2541

ทายนะภัยจากเศรษฐกิจพังพาไปหรือไม่ ยังน่าสงสัย
 เพราะทุกประเทศก็เห็นแก่ตัวด้วยกันทั้งนั้น นี่คือเหตุ
 แห่งความทาย焉

“ในหลวงของราชรัฐก่อนคือธรรมชาติของพระองค์เอง การพึงพา
 ตนเอง การยืนหยัดด้วยลำแข็งตนเองออกมาในรูปเศรษฐกิจ
 แบบพอเพียง แล้วรู้จักขัน ประยัด ไม่ฟุ่งเฟือ รู้จัก
 เก็บหอมรมนิน” ในใจคำสั่งของพระองค์ แต่เป็นความจริง
 “โลกนี้จะออกหัวหรือออกก้อย ยังไม่มีใครรู้ หากสภาพ
 เศรษฐกิจขณะนี้ อยู่ในภาวะตืบตัน”¹¹

เสียงสะท้อนจากประวัติศาสตร์และร่วมสมัยที่อ้างถึง เป็น
 คำอธิบายอยู่ในตัวเอง ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขยายความเพิ่มเติม
 อะไรมาก แต่สำหรับเราท่านทั้งหลายที่กำลังสนใจความกระจ่างใน
 เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ในฐานะหลักการทางเลือก คำถามที่มี
 ตามมาอย่างไม่อ้าวหลีกเลี่ยงได้ ก็คือว่า อะไรเกิดขึ้นกับ “ระบบ”
 ผู้นำของสังคมไทยเรา ? ขอเน้นคำว่า “ระบบ” เป็นพิเศษในที่นี่
 ไม่ใช่เพื่อจะยกระบบขึ้นเหนือนอคน หมายได้เลย จริงอยู่ ความคิดและ
 การกระทำทั้งหลายทั้งปวง ก็ล้วนมีมาจากการตัวคนนี้เอง และคนก็ไม่
 อาจปัดความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนไปได้อย่างแน่นอน
 แต่ทว่า ในการวิเคราะห์ถึงเหตุปัจจัยที่มาของปัญหาต่างๆ ของบ้าน
 เมือง เราจำเป็นต้องคิดให้กว้าง ไกลออกไปจากเรื่องของตัวบุคคล ซึ่ง
 เป็นเพียงภาพสะท้อนของปรากฏการณ์ของระบบวิธีคิด หรือที่เรียกว่า

¹¹ ดร.จิราภรณ์ อิศราราษฎร์ ณ อยุธยา มติชนสุดสัมฤทธิ์ 22 กันยายน 2541 ปีที่ 18 ฉบับที่ 944 หน้า 98

กระบวนการทัศน์ ของบุคคลนึง สมัยหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำกับครอบจักร六合 ความคิดและการกระทำการของเรา มีความนั้นแล้ว ชีวิตสังคมก็จะ งามปลักษณ์แต่ในวังวนของการหาเพื่อรับนาปาชัดยอดกันไปมาไม่มี ที่ลื้นสุด ดูจะเป็นสังคมไร้เดียงสา ดังเช่นที่สังคมไทยเรากำลังเป็นอยู่ ในทุกวันนี้

จุดเปลี่ยนทางความคิดเบี่ยงเบนออกไปจากหลักการสังคมที่ พร่าเดือนให้เรารู้จักรายรู้อ่อนแรงสุขมารอบคอบอาจารยธรรมตะวันตก และพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่ “ถานะแห่งชาติ คือ คนทั้งหมด ได้เขียนสูงชัน” เพื่อแบ่งขันต่อสู้กับชาติอื่นๆ ในสังคมเศรษฐกิจ พолжะประมวลความได้จากพัฒนาการหลังกิ่งพุทธกาลปี 2500 ดังนี้ :

- พ.ศ. 2498 ปลายสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ธนาคารโลกส่งคณะผู้แทนมาสำรวจเศรษฐกิจไทยและเสนอแนะ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาใหม่ คือ สร้างอุตสาหกรรม ลด บทบาททางเศรษฐกิจของรัฐและส่งเสริมการลงทุนและประกอบการ ของเอกชน

- พ.ศ. 2501 กลุ่มอำนวยการจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กระทำ รัฐประหารสถาปนา “ระบบปฏิวัติ” ระดมนักวิชาการสาขาต่างๆ มาช่วยงานของชาติ ประกาศค่านิยม “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาล สุข” และเปิดภาคปฏิบัติการแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ตาม คำเสนอแนะของธนาคารโลก ซึ่งมีสาระสำคัญ เป็นการลอกเลี้ยง ผลิตช้า แนวทางสร้างอุตสาหกรรมตามแบบฉบับที่เคยเป็นมาใน ประวัติศาสตร์ปฏิวัติอุตสาหกรรมของตะวันตก กล่าวคือ แบ่งแยก และแบ่งแยกอุตสาหกรรมเมืองกับเกษตรชนบทออกจากกัน พร้อม ทั้งบูรณะทรัพยากรส่วนเกินจากภาคเกษตรชนบท

- พ.ศ. 2516 เทศกาล 14 ตุลาคม ซึ่งโดยสาระจะท่อน ถึงการขยายตัวของพลังอำนาจกลุ่มทุนและชนชั้นกลางในกระบวนการ การพัฒนาอุตสาหกรรม และซึ่งอีก 20 ปีต่อมา จะได้มีบทบาทเป็น

แผนกำลังสำคัญในขบวนการ “ปฏิรูปการเมือง” ช่วงปลายทศวรรษ 2530

12

- พ.ศ. 2523 เริ่มต้นการของ “ประชาริปไตยครั้งใบ” กลุ่มทุนธุรกิจการเงิน และนักบริหารมืออาชีพ เข้ามีบทบาทร่วมในรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ “ดีเริ่มที่มีเศรษฐกิจ” นำโดย นายบุญชู ใจดี สมญาว่า “ชาร์เตอร์รุกิจ” และ ดร.อำนาจ วีวรรณ นักเศรษฐศาสตร์อดีตที่ปรึกษาเศรษฐกิจของรัฐบาลของพลสุทธิ์ ธนาเวชต์ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ประกาศตั้งสมบูรพาประเทศไทยเป็น “บรรษัท รวมไทย” (Thailand Inc.) ตามแบบฉบับที่เรียกว่า “ประเทศไทยเป็นประเทศญี่ปุ่น” พร้อมทั้งประกาศรองคืนนโยบายเปิดประเทศต้อนรับการหลั่งไหลเข้าของทุนบรรษัทข้ามชาติทั่วโลก โดยอาศัยแรงงานชาวต่างด้าวและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ¹³

¹² Saneh Chamarik, "Question of Stability and Security in Thailand, M. Rajaratnam and Lim So Jean. ed., *Trends in Thailand*, Singapore University Press, 1973 หน้า 87-96 และ เสน่ห์ งามริก : "การเมืองไทยกับภัยวัตถุ化" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม 2517 หน้า 160-180

¹⁸ จากการสัมภาษณ์ของนายบุญชู ใจกลางเมือง ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2523 :
ถาม : นายยังท้ามchallengeและแสดงความสนใจในนโยบาย (เรื่องงบประมาณไทย) ที่ผ่านมาได้ประการ
ออกใบไม่เข้าห้องหรือไม่?

ดอน แผนที่ได้รับว่าพวกเขากำลังจะมานั่น แผนดังกล่าวจะปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานฝ่ายเอกสาร
อย่างเร่งด่วน เมื่อทางกรุงเทพฯ ยังไม่เป็นสถานที่ที่บรรยายข้ามชาติดังกล่าวจะเริ่มดำเนินการในช่วง
ห้องจัง ก็เป็นที่คาดและแพะเกินไป กรุงเทพฯ อาจจะแทนที่ห้องจังได้ ถ้าสามารถขอขยาย
โครงสร้างพื้นฐานขึ้น

ถาม : ดังนั้น ท่านจะพยายามอุปโภคจากแนวโน้มในทุกวันรับรู้ข้อต่อไปที่ต้องการใช้แรงงาน และกำลังผลลัพธ์จากแหล่งที่มาทุกสูง เช่นได้ทุกวัน เก้าหลักได้ ย่องง และสิ่งใดปีร์ นาซึ่งแหล่งค่าคงที่ต่ำ ใช่หรือไม่?

ตอบ : ถูกต้อง

แนวความคิดนี้ได้รับการยืนยันจาก ดร.อ่านวย วีรวรรณ ในสมัยนั้น ท่านองเดียวกันว่า :

“เราทำได้สังเกตว่าการสร้างอุดหนุนน้ำในพื้นที่น้ำท่วม ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง แต่เป็นการบิดเบือนความจริง ทำให้เกิดภัยคุกคามทางด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจอย่างรุนแรง” ดร.สุรัตน์ กล่าว “เราต้องหันมาใช้วิธีการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากริมแม่น้ำ ลดการตัดไม้ จัดการขยะ และเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ แทนการสร้างอุดหนุนน้ำที่มีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ”

ก้าวเดินไปในทิศทางที่ดีที่สุดของประเทศไทย คือ Far Eastern Economic Review, May 23-29, 1980 หน้า 42 และ 46 เคยกล่าว เชิงปรัชญาเดิมๆ เลข 45 ใน เนื้อหา “ปัจจัยการพัฒนาในสภาพการเมืองไทย” สังคมไทยกับการ พัฒนาที่ก่อปัจจัยโครงการทั้งพัฒนาและเศรษฐกิจ ที่ ๘, ๒๕๓๗ หน้า ๔๓

– พ.ศ. 2531–2534 รัฐบาล “ประชาธิปไตยเต็มใบ” ของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เปิดดูแลที่การเมืองเงินตรา และประกาศนโยบายเปลี่ยนสานำรบให้เป็นสานำการค้า ราคากลางที่ดินพุ่งสูงขึ้นจาก การกว้านซื้อเก็บกำไร ถือกันว่าเป็นเรื่องดี เพราะช่วยให้คนไทย รวม ทั้งชาวไร่ชาวนาร่ำรวยเงินทองขึ้น

– พ.ศ. 2535 – รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน – ชวน หลีกภัย – บรรหาร ศิลปอาชา – พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ – ชวน หลีกภัย เป็นช่วงของการเปิดเสรีทางการค้าและการเงินวิทยุโทรทัศน์ เศรษฐกิจ พองขยายตัว สถาบันการเงินล้มละลาย ประเทศชาติหนี้ตันล้นพ้นตัว และตกอยู่ภายใต้อำนาจการกำกับควบคุมของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ ไอ.เอ.เอฟ. ในนามของโครงการช่วยเหลือเงินกู้ และ “วิชาการ”

ทั้งหมดรวม 40 ปีเต็มๆ ของประวัติศาสตร์ความเบี่ยงเบน ทางความคิดและหลักการสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสรุปลงโดยด้วย วิกฤต ความสูญเสียอันใหญ่หลวงทางเศรษฐกิจการเงินของทศวรรษ 2540 ขณะนี้ และยังไม่อาจคาดหมายทำนายอะไรมาก็ได้ถึงจะความเป็นอยู่ของ ประชาชนคนไทยทั้งชาติ

ในช่วงหลังสุดนี้ ปรากฏการณ์เศรษฐกิจการเมือง ที่จะเว้น “ไม่กล่าวถึงเสียงใด ก็ถือ ขบวนการเคลื่อนไหว “ปฏิรูปการเมือง” รณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง และการทุจริตคอร์ปชั่นในวงการ ธุรกิจการเมืองและราชการ และในขณะเดียวกัน เรียกร้องให้ได้คืนดี

นักบริหารมืออาชีพขึ้นเสวยอำนาจการเมือง เพื่อกำกับดูแล ความเป็นไปทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งหมดอยู่ ด้วย การสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ 2540 พร้อมด้วย มาตรา 87 อันโดยเด่นบัญญัติกำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐให้ต้องส่ง เสริมสนับสนุนระบบ “เศรษฐกิจแบบเสรี โดยอาศัยกลไกตลาด”

การเขิดชุมชนเศรษฐกิจตลาดเสรี ถึงขั้นยกขึ้นตราไว้ใน รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย กับผลกระทบที่ เศรษฐกิจการเมืองไทยของเรารองต้องถึงกับสับสนของราษฎรแก้วอยู่ ในเวลาอันนับเป็นบทสรุปที่จะต้องคิดครั้งรวมกันให้มากๆ ห้าไม่ แล้ว เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ก็จะเป็นเพียงความไฟฝันอันเลื่อน ลอย ประเดิมไม่ใช่จะมาใช้ไว้การการทุตถอกถียงกันถึงว่า เรื่องของ ทุนนิยม ธุรกิจ ตลาดดีหรือไม่ดี เท่านั้นด้วยหรือไม่เท่านั้นด้วยในหลักการ ดังที่ได้เกริ่นไว้ตั้งแต่ตอนต้นของการนำเสนอันนี้แล้ว สิ่งเหล่านี้เป็น กระบวนการสังคมโดยธรรมชาติ ไม่มีใครจะไปฝืนหรือปฏิเสธได้ แต่ ประเด็นจริงๆ อยู่ที่ว่า เราในฐานะคนไทยผู้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต สังคมไทย ซึ่งตกเป็นฝ่าย “โอลานุวัตร” ได้เรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหา ฐานะแท้ของสิ่งที่เรียกว่างานกันว่า “เศรษฐกิจตลาดเสรี” เพียงใด

ตรงนี้เองที่ความหมาย วุฒิภาวะ และอัจฉริภาพของความ เป็นรัฐบุรุษที่แท้จะปรากฏออกมายให้เห็นกัน หรือว่าจะมีความหมาย เป็นเพียงอัจฉริภาพและวิสัยทัศน์ของนักธุรกิจธรรมชาติ ที่รู้จักความ โอกาสแสวงผลกำไรอะไรก็ได้ที่ผ่านเข้ามายังชีวิต วุฒิภาวะ และ

อัจฉริยภาพสองระดับนี้ แตกต่างห่างไกลกัน หากแต่ร่วมกัน หากรู้แล้วว่า ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ เรากำลังถูกมองมาทางความคิดให้เป็นเยี่ยงเห็นแก่ตัว วิธีการและเป้าหมายทางธุรกิจเป็นคุณค่าประเสริฐเหนือสิ่งอื่นใดในโลก ! ความจริงแล้วเมื่อพิเคราะห์ข้อนี้ไปในประวัติศาสตร์ ก็จะเห็นได้โดยไม่ยากนักว่า ความตระหนักรึเรียนรู้ดึงพิษภัยของสังคมเศรษฐกิจภายในโลกภิวัตน์นั้น ได้มีมานานนับคริบแล้ว กว่าศตวรรษครึ่งที่ผ่านมา ไม่ใช่เพิ่งจะเกิดพระเอกเจ้าม้าขาวมาชูธงให้เห็นเป็นที่ตื่นตาตื่นใจอย่างที่มักเข้าใจกัน¹⁴ จุดสำคัญที่จะต้องช่วยกันบนคิดตีประเด็นปัญหาให้แตกอยู่ตรงที่ว่า เราจะยึดถือหลักการและเกณฑ์คุณค่าอะไร แบบไหนเป็นบรรทัดฐานสำหรับการกำหนดหลักนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา

คำตอบที่เรียนรู้ได้จากการบันหือความเป็นรัฐบุรุษในประวัติศาสตร์ชาติไทยของเรา ก็คือ “ให้อาหารย่างเขา แต่อย่าบันถือเลื่อมใสไปที่เดียว” และยก “ถานะแห่งชาติ” คือ คนทั้งหมดได้เขียนสูงขึ้นแล้ว ย่อมมีกำลังที่จะแบ่งขันต่อสู้กับชาติอื่นๆ ได้ในทุกวิถีอาชีพ” แต่ทว่าภายใต้ระบบผู้นำและวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคเริ่มต้น พัฒนาตลอดช่วง 40 ปีเศษ ที่ผ่านมา สังคมไทยต้องถูกซักนำให้ “โลกานุวัตร” เข้าสู่วิถีทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาลีณแบบเจริญ รอยตามโลกภายนอกอย่างเกรงครั้ด เยี่ยง “ผู้นำที่บินตามกันไป” ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการสังคมอันแปลกลปลอมและแปลกลแยก เป็นปฏิปักษ์ตอกันระหว่างอุดสาหกรรมกับเกษตรชนบท เมืองกับชนบท และชนล้วนน้อยกับชนล้วนมาก ยังความสูญเสียของคนนั้นตั้งแต่ในด้านคุณค่าของคน และฐานทรัพยากรธรรมชาติ ดังเป็นที่รู้เห็นกันดีอยู่โดยทั่วไป และในที่สุด “ถานะแห่งชาติ” ก็เสื่อมลงไปเป็นลำดับ เศรษฐกิจไทยกลายเป็นเศรษฐกิจที่จำต้องพยายามพึ่งพาพลังอำนาจภายนอกมาโดยตลอด เริ่มต้นด้วยการเข้าอยู่ภายใต้รั่มโกรงการ

¹⁴ ตัวอ้างเช่น ข้ออันดับที่ ๖ ตามที่ : “อนาคตของชาติอยู่ที่ความสามารถในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง” ใน มนต์ส่องฟังเจ้าพระยา บริษัทผู้จัดการ จำกัด พ.ศ. ๒๕๓๔ หน้า ๒๗๖-๒๗๙

ช่วยเหลือโอบอุ่นทางเศรษฐกิจการเงิน การทหาร และวิชาการ ภาคส่วนเมริคในยุคของการต่อต้านคอมมิวนิสต์ แล้วก็ผันตัวออกไปปักพันอยู่กับการพึ่งพาอาศัยปัจจัยการผลิตภายนอกเป็นหลัก ทั้งในด้านกำลังทุน เทคโนโลยี วัสดุดิบ รวมแม้กระถั่ง ลิธิพิเศษ ทางการตลาด โดยเฉพาะในยุคเริ่มตั้งแต่ต้นทศวรรษ พ.ศ. 2520 ของระบบ “ครีมทีมเศรษฐกิจ” ประกาศลดฐานะประเทศชาติลงไป เป็นบริษัทธุรกิจขายแรงงานและทรัพยากรของชาติเพื่อแลกเปลี่ยน กับการนำเข้าของเงินทุนต่างชาติ และแล้วเส้นทางอันแบ่งแยกและ แบปลดแยกภัยในชาติเช่นว่านี้ก็มาลงเยือด้วยการแบ่งฐานะ เศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทยเป็นช่วงๆ ใจกลางอยู่ใต้พันธะ ต้องเบิดประตูให้พลังทุนต่างชาติเข้ามารำคาญการครอบครอง ครอบงำชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสัมมาชาติของประชาชนคนไทย ทุกระดับ¹⁵ ไม่เฉพาะแต่ภัยในแวดวงของธุรกิจการเงินที่ล้มเหลว และพ่ายแพ้เท่านั้น ดูไปแล้ว ไม่ผิดอะไรกับกลยุทธ์ นำไม้ไผ่ร้อน

¹⁵ ด้วยอ้างเช่นข้อสรุปจากรายการสารนาทางโทรทัศน์บีบีซี “ไม่มีนักบริหาร” 19 ตุลาคม 2541 ช่วง เวลา 21.30 น. ระหว่างยกย่องทักษิณ คอบนหัว “นักธุรกิจ น.ส.หัวข้อ ไข่สุข นักกฎหมาย และดร.นรัตน์ เพชรประเสริฐ นักเศรษฐศาสตร์” โดยนายไอล่าว พรมหันตันพงษ์ ดำเนินรายการ สารนาคนั้นถือว่า “งบประมาณฯ การประกอบธุรกิจของชาติ” ซึ่งเพิ่งจะท่านสถาฯ วาระที่ 1 ไป เป็นการยกเลิก ปว 281 และเปิดเดรี ให้เกณฑ์ต่างชาติเข้ามาระบกอบราชาพชรุก็ให้เกลี้ยงงานและหุ่นกรองไว้สำหรับน้ำไทย เพื่อเป็นทางสีจุดให้ ต่างชาติได้เงินเข้ามายังทุน การสนับสนุนให้ข้อสรุปตรงกัน ก็คือจะช่วยผลักดันยังคงจัดทำขายฯ ดำเนิน ทั้งอาชีวกรรมให้ท่านน้ำท่วมน้ำของไทยให้เกิดต่างชาติ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย หรือ ความมั่นคงของประเทศไทย หรือมีผลกระทบต่ออคิปวัฒนธรรม วารีบะระเพมี หัดดาวรุ่นพื้นบ้าน หรือ ทรัพยากรธรรมชาติและสถาปัตยกรรมล้อม เพิ่งจะเรียบง่ายที่อ่อนนุ่มติดกับรัฐมนตรี เท่านั้น ควรเน้นที่ต้องนาหมาดู ไว้ด้วยว่า การอนุญาตและอนุวัติของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ในสิ่งที่มีอยู่ในน้ำ จึงตราและสารสูญเสียอิสระพากทางการเงินไปปัจจุบันนี้ น้ำไม่ใช่เรื่องของน้ำอีกต่อไป

ในการอภิปราย ชั้งสามตามหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย จัด เรื่อง “กฎหมาย–คืนเดนให้ต่างชาติ ให้ได้คืนเสีย” เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2541 ก็ลงความเห็นในทำนองเดียวกัน ตามถ้อยแถลงของ ดร.ณัด กองมั่นศร ว่า

“การบิดเบือนภารกิจวิเคราะห์เศรษฐกิจ (บีโอเอฟ) ถือเป็นการขาดความรู้ที่ทำหันต่างชาติ ทำให้คนญี่ปุ่น นาใช้คิดประเภท ไม่ที่ตุกที่ลืมละลายและเนgarกันนนด จนถูกอยู่นี่คือการเงินมาก ละนั้นถือเป็นความไม่ของ ไทยอยู่ด้วยส่วนหนึ่ง ของไทยต่างชาติทั้งหมดไม่ได้ นอกจากการที่รู้เงินแล้ว รัฐบาลยังสมควรกับต่างชาติที่อื อเปิดประยุกต์สินทรัพย์ 56 ไฟแนนซ์ โดยตั้งห้องค์การเพื่อปฎิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) ขึ้นมา เป็นการขาดทรัพย์สินของคนไทยอย่างไม่ทันค้า การประยุกต์ไม่ปัจจุบันได เปิดโอกาสให้ต่างกัน ชื่อสินทรัพย์ จึงขอเรียกชื่อให้ประชานช่วยกันจับการออก พ.ร.บ.ประยุกต์สิ่งแวดล้อมต่างด้าว (ปว281) เพื่อจะทำให้หักน้ำไทยเสียเดิมที่

“เมื่อ พ.ร.บ. นี้เข้ามา ให้ประชานช่วยจัดซื้อ ส.ส.ที่ยกน้ำให้ พ.ร.บ. นี้ผ่าน เพื่อบันทึกไว้ ว่า คนพากันน้ำก็ลืมหักน้ำเดินน้ำให้ต่างชาติ ถือเป็นน้ำที่ไม่ให้ไทยเที่ยบ หมายจะไม่ยอมให้มีการเปลี่ยน ครุภารกิจของน้ำสือดีเดินทางเป็นสีเขียวและมีกอนที่อยู่ตรงกลาง”

มติชน 30 ตุลาคม 2541 หน้า 24

(Trojan horse) ในนิยายกรีกโบราณ ซึ่งถูกฝ่ายข้าศึกจับใส่ให้เข้ามา ก่อการเผาทำลายภายในบ้านเมืองของตนเอง เพราะไม่ว่าการณ์จะเป็นอย่างไรก็ตาม ภายใต้ระบบผู้นำที่เป็นอยู่ ก็คุจะยังยึดถือเป็นความชอบธรรมที่จะคงยืนหยัดอยู่ในวิถีทางของกลไกตลาดเสรี ตามแบบฉบับที่กำหนดและกำกับมาจากการและโภคภัยวัตน์ภายนอกอยู่นั่นเอง !

2.2 โภคภัยวัตน์ทุนนิยม : เส้นทางสู่ “วัฒนธรรมล่าเหยื่อ”

เมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1995 คือสองสามปีมาแล้ว นายนายกร์นากอฟ อดีตผู้นำของอดีตสาธารณโซเวียต เป็นเจ้าภาพประชุมใหญ่ของบรรดาชนชั้นนำระดับหัวกะทิจากทั่วโลก มีทั้งนักการเมือง นักธุรกิจ และนักวิทยาศาสตร์ รวมประมาณ 500 คน ที่นิครชานฟรานซิสโก สาร์ซูอเมริกา ข้อสรุปจากผลการประชุมประวัติศาสตร์นี้ มีสาระสำคัญว่า ในอนาคตอันไม่ไกลนี้ โลกทุนนิยมจะพัฒนาประสิทธิภาพของระบบด้วยกลไกตลาดเสรีและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้นไปจนถึงจุดที่เศรษฐกิจโลกจะต้องการกำลังคนเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น เพื่อให้ “ระบบ” ดำเนินไปได้ ส่วนที่เหลือของนั้นถึงร้อยละ 80 ก็เป็นอันว่าไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไป นี่คือจิตในการอนาคตเศรษฐกิจโลกตามเกณฑ์คุณค่าที่เรียกว่า สูตร 20:80¹⁶

ที่ว่า “นี้ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝันพูดคุยกันเล่นๆ แต่อย่างใดหากแต่เป็นการประเมินคาดการณ์จากการแสวงหาโน้มที่โภคภัยวัตน์

¹⁶ Hans-Peter Martin & Harald Schumann, *The Global Trap : Globalization & the Assault on Democracy and Prosperity*, translated by Patrick Camiller, London and New York, Zed Book Ltd., 1997 หน้า 1-5

กำลังเป็นไปในขณะนี้จริงๆ ตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970 กือ เมื่อ 30 ปีเศษมาแล้ว เริ่มจากสร้างรากฐานยังประชานาธิคืนกับสันปลดปล่อยค่าเงินดอลลาร์ออกจากมาตรฐานทองคำ ซึ่งนำไปสู่การปล่อยค่าเงินโดยตัวในแวดวงประเทศอุดสาหกรรม ผลก็คือ เกิดตลาดและนักค้าเงินตราสกุลสำคัญๆ ของโลก ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นตลาดทุนโลก (Capital Global Market) อย่างรวดเร็ว และในช่วงเวลาเดียวกัน กลุ่มบรรษัทข้ามชาติทั้งหลายเดินให้ผู้กล้าแข็งขึ้นด้วยการกระจายรวมตัวกันทำการขยายการลงทุน และอำนาจบริหารจัดการออกไปทั่วโลก โดยเฉพาะในที่ๆ แรงงานและทรัพยากรธรรมชาติราคาถูก เพื่อลดต้นทุนการผลิต และการตลาด ซึ่ง “ดรีมทีม” มืออาชีพเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยเราสมัยเมื่อก่อน 20 ปีมาแล้ว ก็ได้ขานรับอย่างลิงโดยด้วยการประกาศลดลงสถานะเกียรติภูมิประเทศไทยลงไปเป็น “บรรษัทรวมไทย” หรือ “Thailand Inc.” ดังกล่าวแล้ว การกระจายพลังอำนาจของกลุ่มบรรษัทข้ามชาติและตลาดเงินทุนโลกเป็นพัฒนาการสัมพันธ์เชื่อมโยงและขยายคู่คี่ยังกันตลอดมา จนถึงจุดเปลี่ยนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของโลกกวัตัน ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 ต่อมา กล่าวคือ การปฏิวัติทางเทคโนโลยีข้อมูลนำสาร dara เที่ยม และคอมพิวเตอร์ ด้านหนึ่ง กับอีกด้านหนึ่ง การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะด้านการค้า การผลิต หรือการบริการ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้น ไม่ใช่แค่การแข่งขันในประเทศ แต่เป็นการแข่งขันในระดับโลก ทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวและพัฒนา自己เพื่อ适应新的全球经济形势。

เสรีภาพให้อำนาจความคุณของตนเองได้ทวีความก้าวกระโดดแรงยิ่งๆ ขึ้นตามลำดับ การกระจายตัวของพลังอำนาจบรรยายข้ามชาติ รวมทั้งบรรดากองทุนรวม (Hedge funds) ทั้งหลาย ประกอบกับ ปัจจัยความสามารถทางเทคโนโลยีในการสื่อสารเคลื่อนข่ายเงินทุนและเงินตราระหว่างประเทศโดยสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ยังผลให้ตลาดทุนโลก อันประกอบด้วย กลุ่มบรรยายข้ามชาติ และนักค้าเงินเหล่านี้ สามารถ ยึดครองผู้นำด้วย ภาระที่ต้องรับภาระทุนที่สุดนี้ สามารถ สามารถ ขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านอิทธิพลเหนือการควบคุมทางสังคมและการเมือง และอธิบดีไทยของรัฐ แม้ในระบบเสรีประชาธิปไตยของสังคม ตะวันตกเอง¹⁷

ในสภาวะโลกกว้างนี้ ยุคที่กำลังจะก้าวเข้าสู่ศรีสัตตศตวรรษ ที่ 21 ตามที่บรรยายมาอย่างย่นย่อที่สุดนี้ ผลลัพธ์เนื่องจากเป้าหมาย ของการแเพ่งขยายพลังอำนาจของกลุ่มบรรยายข้ามชาติและกระแส กกดันการเปิดเสรีทางการค้าการเงินที่ว่าด้วย อาจอธิบายได้เป็น 2 ระดับ กือ ระดับหลักนโยบายรัฐ และระดับนโยบายเทคนิคบริหารธุรกิจ ซึ่ง ล้วนเป็นเรื่องที่บรรดาประเทศฝ่าย “โลกานุวัตร” อย่างเช่นไทยเรา จะต้องคิดไคร่ควรปฏิให้จงหนัก โดยนายทั้ง 2 ระดับนี้ กำลังใช้เป็น สูตรมาตรฐานสากลอยู่ในเวลานี้ แล้วก็จะเป็นที่นิยมในแวดวง วิชาการและบริหารธุรกิจไทยดุจดังคำมั่นวันศักดิ์สิทธิ์ ทำหนองเดียว กันกับตัวหัวบัวว่าด้วยเศรษฐกิจตลาดเสรีในแวดวงเศรษฐศาสตร์ไทย

¹⁷ Hans-Peter Martin & Harald Schumann แหล่งอ้างตื้อกัน เชิงอรรถหมายเลขอ 16 หน้า 46-48, 61, 196-226 และ 236

Richard C. Longworth, **Global Squeeze : The Coming Crisis for First-World Nations**, Contemporary Books, 1998 หน้า 46-49, 6 และ 63

แต่เราจะจะได้เห็นกันตรงนี้ว่า จริงๆ แล้ว มันเป็นเสรี หรือว่าอำนาจนิยมกันแน่ ! ผลกระทบระดับหลักนโยบายรัฐตามสูตรปฏิบัติสำหรับประเทศที่ตลาดทุนโลกเข้าไปลึกลง รวม 3 ประการ ซึ่งเราได้ยินได้ฟังจนคุ้นกันเป็นอย่างดีในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจการเงินคราวนี้ ได้แก่ (1) ยกเลิกการควบคุมของรัฐ (Deregulation) (2) ปล่อยเสรีทางการค้าและการเงิน (Liberalization) และ (3) แปรรูปธุรกิจให้เป็นของภาคเอกชน (Privatization)¹⁸ และเนื่อรวมกันเข้าแล้วเป็นเป้าหมายที่เข้าใจได้ไม่ยาก ก็คือ เพื่อถ่ายโอนอำนาจรัฐให้แก่ภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งโดยแท้จริงก็หมายถึงกลุ่มนักลงทุนชาวต่างด้าวหรือตัวแทนนายหน้าทั้งไทยและเทศทั้งหลายนั่นเอง ทั้งนี้ ในนามของทฤษฎีประสิทธิภาพและการแข่งขันเสรี

และแล้วหลักนโยบายรัฐดังกล่าว ก็จะตามมาด้วยนโยบายเทคโนโลยีบริหารธุรกิจ ซึ่งก็เป็นที่ยึดถือคุณค่าสำคัญในการดำเนินการ สรุปรวมอยู่ในคำว่าลีที่ว่า “ปฏิบัติการที่ดีที่สุด” (Best practice) นั่นก็คือแนววิธีการทำธุรกิจอย่างประยัต์ที่สุด มีประสิทธิภาพที่สุด และได้ผลกำไรสูงสุด ซึ่งก็ไม่ใช่ของแบลกประหลาดอันใด เพราะเป็นธรรมชาติของธุรกิจการค้าอยู่แล้วที่จะต้องบริหารจัดการให้ดีที่สุด ไม่ได้ผลผลิตสูงสุด และผลกำไรมากเท่าที่จะสามารถกระทำได้ แต่ทว่าภายในได้กระแสโลกาภิวัตน์ยุคตลาดทุนโลก พร้อมด้วยเทคโนโลยีสื่อสารข้อมูลรวดเร็วกว้างไกล สามารถทำงานอำนวยอิทธิพลยิ่งใหญ่

¹⁸ Hans-Peter Martin & Harald Schumann แห่งสหอ้างเดียวกัน เชิงอรรถหมายเลขอ 16 หน้า 8

เห็นอื้หั่งรัฐบาลและพลังสังคมทั้งมวลดังกล่าวข้างต้น “ปฏิบัติการที่ดีที่สุด” จึงหมายความไปถึงนโยบายและมาตรการลดต้นทุนเป็นหลักให้ญี่ด้วยการปลดพนักงาน ลดอัตราค่าจ้าง และตัดตอนสวัสดิการต่างๆ พลังตลาดทุนโลกต่างหากันสอดส่ายเสาะหาแหล่งลงทุนที่พร้อมด้วยเงื่อนไขผลประโยชน์สำหรับตนเองและยังเยิดบุคลากรไทยต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่เช่นนี้อย่างเป็นระบบเสียจนได้ชื่อว่าเป็น “วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” (predatory culture)¹⁹

ในสภาพการณ์โลกเช่นนี้ มีผู้ให้การวิเคราะห์ไว้อย่างนาคิดซึ่งน่าจะช่วยให้เราได้พิเคราะห์คร่าวๆ กันถึงสถานะและสภาพปัจจุบันของสังคมไทยได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้ :

“เศรษฐกิจโลกแบบนี้ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เกิดการประดิษฐ์คิดกันตลอดเวลา มีการลดต้นทุนตลอดเวลา เกิดความยุ่งเหยิงตลอดเวลา มีการจ้างงานตลอดเวลา มีการปลดคนออกตลอดเวลา การเสียงตลอดเวลาการเอาชนะตลอดเวลา การพ่ายแพ้สูญเสียตลอดเวลา ไม่อาจมีสังคมใดจะสามารถดำเนินอยู่ได้กับความไม่มั่นคง ไม่แน่นอนอย่างมากนายเช่นนี้ ทำนองเดียวกันกับที่ไม่อาจมีสังคมใดจะสามารถดำเนินอยู่ได้โดยปราศจากกระแสของการเปลี่ยนแปลง และความคิดใหม่ๆ อยู่เป็นนิจ ถ้าสหภาพโซเชียลล้มเหลวในการต่ออายุสังคม

¹⁹ Richard C. Longworth อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 17 หน้า 50, 91, 109–110, 183 และ 250

อันเลื่อยชาของตนด้วย การเปลี่ยนแปลงแล้วใชรัช ปัญหา
ท้าทายสำหรับโลกที่หนึ่งก็เป็น ในการตระกันข้าม กล่าวคือ^(ปัญหาท้าทาย) ที่จะต้องทำให้การเปลี่ยนแปลง
ผ่อนคลายลง ที่จะต้องทำให้ความเป็นทรราชของตลาดโลก
เชื่องลงและยอมให้การเปลี่ยนแปลงได้เป็นไป
ในขณะเดียวกันที่ให้หลักประกันอันเอื้อประโยชน์ต่อ
ประชาชนผู้จะต้องดำรงชีวิตอยู่กับการเปลี่ยนแปลงนั้น”²⁰

ในจังหวะย่างก้าวเข้าสู่คริสตศตวรรษใหม่ที่ 21 นี้ สังคม
โลกกำลังต้องตอบอยู่ภายใต้ “วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” อันก้าวร้าวrunแรง
ยิ่งๆ ขึ้นไป ด้วยพลังทุนนิยม เทคโนโลยี และจินตนาการของระบบทุน
เศรษฐกิจใหม่ตามสูตร 20:80 เป็นจินตนาการต่อเนื่องจากที่ได้ตั้งเริ่ม²¹
เอาไว้ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในชื่อว่า “ระบบทุนเศรษฐกิจ
ระหว่างประเทศใหม่” (New International Economic Order)
หรือที่เรียกว่า “ระบบทุนโลกใหม่” (New World Order)
“วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” จึงไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่อย่างไร หากเป็นผลตระระ
อันพัฒนาขึ้นมาจากการทุนภูมิวิชาการ ที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานความเป็น
ตัวตนเศรษฐกิจ (Homo economicus) ของคน การต่อสู้แข่งขัน
แพ้ชนะและกิเลสการผลิตการบริโภคอันเป็นผลพวงตามมา ได้รับ²²
การเชิดชูขึ้นเป็นคุณธรรมเพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่เรียกว่า
“การจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ”

²⁰ แหล่งอ้างได้ยาวัน เชิงอรรถหมายเลข 17 หน้า 250 (เส้นใต้เนินโดยผู้เขียนเอง Hans-Peter Martin & Harald Schumann อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 17 หน้า 229

ทั้งทฤษฎีวิชาการและผลลบร้ายแรงต่อชีวิตและสังคมเป็นที่ถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ทางแก้ไขกันอย่างคึกคักและกว้างขวาง แม้ภายในสังคมโลกตะวันตกเองดังที่อ้างถึง แต่ทว่าในประเทศไทย วิชาการของไทยเรา โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรง ต่อการกำหนดวิถีการพัฒนาของบ้านเมืองคงได้เด่นเสียงสูงภูมิใจอยู่กับสถานะแห่งศาสตร์ของตนเทียบอันดับชั้นทัดเทียมกับวิทยาศาสตร์ฟิสิกส์ยุคโนวน์ ทั้งๆ ที่วิทยาการฟิสิกส์ในโลกตะวันตกเองได้รุดหน้าไปถึงไหนๆ แล้วก็ตาม ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การศึกษา วิจัยแบบวิทยาศาสตร์ โดยผู้ทำการศึกษาต้องไม่นำเอาความรู้สึก นึกคิดและค่านิยมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยนั้น ไม่เป็นความจริง ดังนั้น งานศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์รวมทั้งเศรษฐศาสตร์ จึงย่อมไม่อาจเป็นกลางและปลดจากค่านิยมแห่งกิเลสอำนาจและผลประโยชน์ของตนเองไปได้²¹ ครั้นหันไปทางด้านแวดวงชนชั้นนำทางการเมืองแล้ว ก็ล้วนแต่ตอกย้ำในวัฒนธรรมของการแบ่งกันนักรวยโอกาสโลกกว้างนี้ สร้างอำนาจความมั่งคั่งให้กับตนเองจนเป็นระบบที่ไม่อาจคาดหวังจะสร้างสรรค์อะไรได้ จนการเมืองไทยต้องกลایเป็นเวทีอำนาจเงินตรา จนถึงในทุกวันนี้ แม้ในยุค “ปฏิรูปการเมือง” และ “รัฐธรรมนูญ

²¹ เสน่ห์ งามวิริ : “บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษาภัยทางสภาวะความรุ่มเรื้อรัง” ใน ฐานคิด : สรุปงานเสื้อใหม่ของสังคมไทย อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลขอ 7 ตอนว่าด้วย “มนุษย์กับสภาวะความรุ่ง” หน้า 124-150

เกี่ยวกับสภาวะความรุ่งเศรษฐศาสตร์ โปรดอ่านรายความอ้างอิงอีกด้านไป Harman E. Daly and John B. Cobb Jr., ed., *For the Common Good: Redirecting the Economy toward Community, the Environment, and a Sustainable Future*, Green Print, 1990, Part One : Economics as an Academic Discipline. หน้า 25-117

เกี่ยวกับงานศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ ที่มีตัวอย่างเช่นกันในใจว่า :

“...นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากจำกัดการวิจัยของตนอย่างระมัดระวัง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีของการประจักษ์พานามากที่สุด แต่เด็กที่เห็นว่าการค้าเสรีก่อความเสียหายร้ายแรง และความเสียหายนี้อาจมีน้ำหนักมากกว่าผลประโยชน์ที่ได้ ก็ให้เกิดวิถีทางคิดทางศาสนาในหมู่ผู้เชื่อถืออีกด้วย ในแผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ต่างๆ ของบรรดาหัววิชาลัยอเมริกัน”

ตัดแปลงจาก Richard C. Longworth อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลขอ 17 หน้า 91

ฉบับประชาชน” แล้วในขณะเดียวกัน ก็ปล่อยให้ชีวิตของ
บ้านเมืองและประชาชนคนไทยตกอยู่ในอุปโภคบริโภคที่ไม่ดี
และจินตนาการของเหล่าเทคโนโลยีมืออาชีพทางเศรษฐกิจ ซึ่ง
ก็คงเจ้าแต่ว่าไม่ได้กวด تمامหลังชาติอื่นๆ เป็นสำคัญ ดังที่ประสบการณ์
4 ทศวรรษเต็มๆ ที่ผ่านมาซึ่งให้เห็น หรือว่าจะมีการพยายามพัฒนา
ความเป็นผู้นำทางการเมืองยุคโลกาภิวัตน์ขึ้นมาด้วยการชูวิสัยทัศน์
โลกให้ได้ชื่นชมบารมีกัน แต่แล้วก็ยังต้องชูกตัวอยู่ภายนอกให้ภาพหมาย
อันแปลกลปลอม อย่างเช่นภาพลักษณ์อัน不佳จึงให้ญี่ปุ่นมองดีต
ประชาชนเชิดชี ซี ไอ เอ และนักธุรกิจใหญ่ๆ ซึ่งเป็นต้นตอของ
“วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” อันเป็นปัจจัยที่เรากำลังพยายามแก้ไขกัน

3. เศรษฐกิจพอเพียงในฐานะหลักการองค์รวมและสากล

ทั้งหมดนี้ กล่าวคือ ทั้งมิติโลกการวิจัตันและมิติโลกานุวัตร ประกอบกันเป็นปัญหาท้าทายที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ ไม่ใช่ในฐานะเป็นส่วน หรือบริวารของโลกที่หนึ่ง หากแต่ในสถานะและบทบาทของสังคมอันมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของตนเองมาอย่างนาน “เศรษฐกิจพอเพียง” อันควรคำแก่สถานะความเป็นหลักการสังคมจำเป็นต้องยืนหยัดและห้ามดำเนินปัญหาซึ่งโดยรากฐานเป็นปัญหาวิกฤตทางปัญญาความคิด ปรัชญา หรืออุดมการณ์สังคมไม่ใช่สูตรสำเร็จในสัญญาภาค หากแต่เป็นผลของการบวนการเรียนรู้ถึงเหตุปัจจัย อันอาจรวมเรียกว่าปัญหาของยุค และบนพื้นฐานของเหตุปัจจัยเข่นว่ามีองค์กรด้านใดเกิดกระบวนการ การคิดค้นและวางแผนดำเนิน ในการเดียวกัน กระบวนการเรียนรู้และ

คิดค้นกีดขวางต้องอาศัยฐานเกณฑ์คุณค่าบางอย่างบางประการที่จะต้องทำความชัดเจนทั้งกับตนเองและต่อสังคม ในด้านของเหตุปัจจัย การนำเสนอให้ได้พยาจามท้าความไปถึงภาพสะท้อนเป็นมาทางประวัติศาสตร์และปัจจุบันสภาวะทางปัญญาความคิดไว้อ่าน รอบด้านได้ให้เห็นเป็นรูปธรรมพอสมควร ในอันที่จะมองไปในอนาคตข้างหน้าอย่างสร้างสรรค์ ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมโลกภายนอก แล้วเท่าที่กล่าวไว้อย่างไปถึงพฤติกรรมนี้เป็นไปทางด้านของกระแสโลกภัตตน์ ที่ไม่ได้หมายที่จะเชิญชวนให้มานะคิดแต่กล่าวโดยปรึกษาภูมิทัศน์ต่างชาติ หรือว่าเลิกคบค้าสมาคมกับโลกภายนอก หากว่าได้เลย นั่นต้องไม่ใช่เจตนาตามนั้นหรือตระรักษของหลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง” อย่างแน่นอนในโลกของความเป็นปฏิสัมพันธ์และสามารถเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ระหว่างกัน ทั้งนี้บนพื้นฐานของการเคารพยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ในการความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม

ในยามวิกฤตครั้งนี้ เรายังไห้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอถึงการแปลงวิกฤตให้เป็นโอกาส ซึ่งนับเป็นถ้อยคำและความคิดที่แยกชายที่เดียว แต่ก็มีคำถามว่า โอกาสอะไรกัน ? และตรงนี้เองที่นัยความหมายความสำคัญของหลักการ “เศรษฐกิจพอเพียง” จะเป็นไปอย่างไร แค่ไหนนั้น ย้อมขึ้นอยู่กับใจที่เราคิดที่เราคิดเป็นรากฐานสำคัญ ดังหลักคำสอนพุทธธรรมที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำคัญแล้วด้วยใจ”²² เราจะคิดถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” แต่เพียงในเบื้องต้นที่เป็นวิธีการหรือมาตรการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

²² ธรรมบท 25/15 อ้างใน สุรีพ ปุญญาภูพ : พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน พ.ศ. 2528 หน้า 83

ชั่วครู่ชั่วyanที่ค่าเงินตกต่ำ ธุรกิจการเงินล้มละลาย คนตกงาน รายได้ตกต่ำ ความยากจนยกไว บริการและสวัสดิการสังคมถูกตัดทอน ตลอดจนปัญหาสังคมอื่นๆ นานัปการที่มีตามมา แล้วก็รออยู่ให้ เศรษฐกิจการเงินฟื้นตัวกลับคืนมา อย่างเช่นที่กำลังตั้งความหวังกัน อยู่ในขณะนี้ ซึ่งก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นไปไม่ได้ ดูจากที่บรรดามหาอำนาจ อุตสาหกรรมกุลฑ์จากพยายามหาทางแก้ไขกัน เพราะกลัวว่าวิกฤต ที่กำลังลุกมาไปทั่วโลก จะกระทบกระเทือนไปถึงความอยู่รอดและ ดำรงคงอยู่ของระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีที่ตนและบรรดาสาวกกำกับ ดูแลอยู่ ส่วนจะฟื้นตัว เพื่อไหร หรือว่าจะยังยืนจริงจังหรือไม่นั้น ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

หรือว่า เราจะตั้งจิตของเราให้นึกและคิดถึง “เศรษฐกิจ พอเพียง” ในระดับเป็นหลักการอันยั่งยืนของสังคม ซึ่งเป็น เจตนาرمณ์ของการนำเสนอนี้ ดังที่ได้เกริ่นถึงอยู่โดยตลอด นั่นก็คือ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมายของข่ายที่เป็นหลักอุดมการณ์ และเกณฑ์คุณค่าทางสังคม ในทำนองเดียวกันกับที่เราพูดกันถึง เสรี นิยม สังคมนิยม ประชาธิปไตย ฯลฯ โดยนัยนี้ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงถือความหมายเป็นหลักการที่เป็นทั้งองค์รวม และสำคัญ กล่าวคือ เป็นหลักอุดมการณ์คุณนานเป็นปฏิสัมพันธ์ไปด้วยกันกับทุนนิยมและ เศรีประชาธิปไตยในวิถีพัฒนาการของสังคมโลกคริสต์ศตวรรษหน้า เป็นปัญหาท้าทายสำคัญหลักการเศรษฐกิจพอเพียง “ที่จะต้องทำให้ ความเป็นธรรมของตลาดโลกเชื่องลง” ในทำนองเดียวกับที่กำลัง ยกเสียงแสวงหาสู่ทางกันภายในแวดวงของสังคมโลกตะวันตกเอง ดังที่อ้างถึงข้างต้น

แน่นอน คงจะมีคำถามขึ้นมาว่า จะอาจหาญคิดไปถึงขั้นนั้น ได้อย่างไรกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากกระแสที่มุ่งอย่างสังคมไทยของเรา ซึ่งเป็นประเทศเล็กๆ เศรษฐกิจเล็กๆ และตกอยู่ในสถานะเป็นเพียงผู้ตั้งรับ “โลกานุวัตร” ภายใต้กระแส “โลกากิจวัต” ของมหาอำนาจ ยิ่งใหญ่ คำตอบในขั้นนี้ ก็คือว่า ในท่านกลางสังคมเศรษฐกิจที่เรา กำลังเห็นๆ กันอยู่บนพื้นผืนนี้ ในส่วนเล็กแล้ว ก็คือ กระบวนการทาง ความคิดและอุดมการณ์ นั่นเอง ซึ่งสามารถเปลี่ยนโลกได้ดังที่ได้เห็นๆ กันมาในประวัติศาสตร์

หลังจากจักรวรรดิคอมมิวนิสต์ล่มสลายลงไปในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 ดร.ฟรานซิส ฟูกูยามา นักวิชาการประจำบรรณาธิการ Rand Corporation ได้เขียนหนังสือชื่อ “The End of History” ให้ชื่อว่า การสิ้นสุดของประวัติศาสตร์และมนุษย์คนสุดท้าย มีความ สำคัญว่า การล่มสลายของจักรวรรดิคอมมิวนิสต์ มีความหมายเท่ากับ เป็นชัยชนะของอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย และทุนนิยม และ เพาะะนั้น จึงเป็นอันสิ้นสุดของประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งการต่อสู้ ขัดแย้งเชิงอุดมการณ์²³ หนังสือเล่มนี้และความคิดความเข้าใจ ง่าย ๆ ดังกล่าว ได้รับการแซะชี้ของสาชูการณ์กันอย่างกว้างขวาง แต่แล้วก็มีเสียงแห่งธรรมะเตือนสติมาจากสันตปาปา จอห์น พอลที่ 2 อีกเช่นกันว่า :

“เราได้เห็นมาแล้วว่า เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ที่จะกล่าวว่า ความฝ่ายแพ้ของสิ่งที่เรียกว่า “สังคมนิยมที่แท้”

²³ Francis Fukuyama, *The End of History And The Last Man*, Penguin Books, 1992

จะทำให้ระบบทุนนิยม เป็นต้นแบบเดียวเท่านั้น ที่คงเหลืออยู่สำหรับการจัดระเบียบองค์การเศรษฐกิจ มันเป็นความจำเป็นที่จะต้องสถาปัตยเครื่องกีดกัน และการผูกขาดห้ามหลายซึ่งกันให้หลายต่อหลายประเทศต้องตกอยู่ช่ายของ การพัฒนา และ (เป็นความจำเป็น) ที่จะต้องอำนวยส่งเสริมให้ คนและชาติหันไป ได้มีสภาวะปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยให้พวกราษฎร์หลักนั้น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา”²⁴

จะโดยมังเอิญหรืออย่างไรก็ตาม ทัศนวิสัย ที่มองเห็นคุณค่าศักยภาพของคนจากคำว่า “หันไป” คือ “คนและชาติหันไป” กับ “งานแห่งชาติคือคนหันหมดได้เขยิบสูงขึ้น” ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เมื่อ 79 ปีก่อน ต่างสื่อความหมายตรงและคล้องจองกัน แม้ว่าจะมาจากการแต่งແแหล่งวัฒนธรรมกัน แสดงถึงสัจธรรมความจริงในข้อที่ว่า เรื่องของอุดมการณ์มนุษยชนนั้น เป็นคุณสมบัติที่สอดคล้องกันไม่ว่า จะเป็นในโลกตะวันตกหรือตะวันออก เนื่องหรือใต้ ในประการสำคัญ เป็นเครื่องยืนยันถึงความจริงอีกข้อหนึ่งว่า สรุปรวมทางความคิดของมนุษย์จะไม่มีวันสิ้นสุดอย่างที่ ดร.ฟุกยามา และไกรต่อไกรพายานม ชี้แจงเอาไว้ตระหนานทำท่าที่ การเบียดเบี้ยนยังคงดำเนินอยู่ภายใต้โลกภัยวัตน์/โลกนานั้น อย่างในทุกวันนี้

การเบียดเบี้ยนในหมู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คงจะไม่อาจจัดให้หมดสิ้นไปได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่การเบียดเบี้ยนเชิงโครงสร้าง คงจะไม่ลุกโถมรุนแรงเข้ามาสู่สังคมวัฒนธรรมไทยของเรางานถึงขั้น

²⁴ คำแปลจาก Pope John Paul II อ้างแล้วเชิงอรรถหมายเลข 3 หน้า 69 เส้นใต้เนินโดยผู้เขียนเอง

ต้องสูญเสียอิสรภาพอย่างที่กำลังประสบกันอยู่ในขณะนี้ ถ้า ประชาชนวิชาการปัญญาชนไทยไม่ตอกย้ำภายใต้منตร์อำนาจ ครอบงำของกิเลสและอวิชชาถึง 4 ทศวรรษของยุคเร่งรัดพัฒนาที่ ผ่านมา ภายใต้สภาพทางจิตใจและปัญญาเช่นนี้ และในบริบท “โลกานัฐต์” ของสังคมไทย องค์วิชาความรู้ทั้งหลายทั้งปวง ภายใต้ระบบการศึกษา “สมัยใหม่” ซึ่งร่าเรียนฝึกฝนกันมาอย่างเข้ม ข้นในนามของ “ศาสตร์” นั้น โดยเนื้อแท้แล้ว ก็คือ ศาสตร์บริหาร นั่นเอง ความพยายามปฏิรูปสังคมไทยที่กำลังกล่าวขวัญถึงกันอยู่ อย่างกว้างขวางในขณะนี้ ย่อมไม่อาจบังเกิดผลสร้างสรรค์อะไรนัก ต่อประชาชนคนไทยส่วนใหญ่จริงๆ ถ้าขาดเสียซึ่งความตระหนัก ยอมรับถึงความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกัน ในลิ่งที่ ดร.เกี้ยวย์ เดชะพีระ เรียกว่า “กระบวนการเดิกรู้ทางสังคม” (the social unlearning process) ²⁵ ไม่ใช่ปิดหูปิดตา ไม่ยอมรับรู้ ความคิดและความเป็นไปของโลกภายนอก แต่จำเป็นต้องเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจและคิดหาทางเลือกที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ ดังที่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยุธ้า รัชกาลที่ 3 ได้เคยทรงทัก เอาไว้ให้เป็นคติธรรมเมื่อ 157 ปีก่อน

ในประการสำคัญ ทั้งกระบวนการเดิกรู้และการบวนการ ปฏิรูปทางสังคมซึ่งโดยธรรมชาติย่อมมีความซับซ้อนและมิติ หลากหลาย จำเป็นต้องอาศัยหลักการนำที่จะเชื่อมโยงประสานมิติ

²⁵ เกี้ยวย์ เดชะพีระ : “กระบวนการเดิกรู้แนวคิดหลักของการเมืองไทย” และ “อุปสรรคของการเดิกรู้” ในคอลัมน์ “จากรากวัฒนธรรม” สยามโพสต์ 7 และ 14 กันยายน 2537 ตามลำดับ

ต่างๆ ของสังคมให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นบูรณาการ หลักการเศรษฐกิจพอเพียงให้ความหมายเป็นหลักการนำที่ว่า “ไม่ใช่ เป็นเพียงหนึ่งในหลายๆ รายการแบบเมนูอาหารที่จะแจกจ่ายแยกย้าย กันไปปัจจุบันตามความชั่วขององค์แต่ละคน แต่ละฝ่ายอย่างที่มี การเสนอ กัน เป็นเรื่องจริงที่ว่า มิติด้านต่างๆ ของกระบวนการปฏิรูป จะต้อง “มีความเชื่อมโยงกันโดยมีการสร้างคุณค่าและจิตสำนึกเป็น แก่นกลาง”²⁶ แต่เรื่องของคุณค่าและจิตสำนึกก็ไม่อาจปล่อยให้ เป็นภาพลักษณ์นามธรรมโดยๆ สุดแต่จะตีความกันไปตามพื้นฐาน รสนิยมของแต่ละคน สิ่งที่เราต้องการในยามนี้ ก็คือ คุณค่าและ จิตสำนึกบนพื้นฐานของหลักการสังคม อันเป็นรูปธรรมเพียงพอ ที่ผู้คนส่วนต่างๆ ของสังคมสามารถสัมผัสสำนึกร่วมกัน และเดิน ไปในวิถีทางที่เกื้อหนุนชึ้งกันและกัน แม้จะอยู่ในสถานะและบทบาท หน้าที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป หลักการเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำหน้าที่เป็นหลักการนำ ตอบสนองความสำคัญจำเป็นที่ จะต้องสร้างคุณค่าและจิตสำนึก เช่นว่านี้ เพราะคุณธรรมข้อนี้คือ คุณสมบัติอันแนบเนื่องอยู่ในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ดังจะได้ขยายความต่อไป รวมทั้งยังอาจทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันสักดิ้น ให้วิชาอันเกิดแต่ “ศาสตร์บริหาร” ซึ่งยังคงอยู่กับสังคมไทยเรา ต่อไปอีกเป็นเวลาช้านาน

ถึงจุดนี้ เราคงพอจะได้เห็นถึงคุณค่าและขอบข่ายความหมาย

²⁶ ประเวศ วงศ์ : “จะเป็นวาระแห่งชาติ : ปฏิรูปสังคมไทย” มติชนสุดสัปดาห์ 21 กรกฎาคม 2541 ปีที่ 18 ฉบับที่ 935 หน้า 16-17

ของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ชัดเจนขึ้น ก้าวคือ ในฐานะหลักการสังคมอันเป็นองค์รวมในແມ່ນີ້ທີ່ทำນາທາຫນ້າທີ່หลักນຳໃນกระบวนการเปลี่ยนกระบวนการທັນນີ້ພໍ່ການປົງປັງສັງຄົມ ກັບທັນເປັນສາກລິໃນແຈ່ງຂອງການຕອບສັນຂອງຄວາມຈຳເປັນຮ່ວມກັນຂອງທັນໂລກ “ທີ່ຈະຕ້ອງກຳໄຫ້ຄວາມເປັນທຽບຂອງຕາດໂລກເຊື່ອລົງ” ອັນຈະພຶກເປັນແຮງບັນດາລີຈ່ວົນກັນທັນຈາກພາຍໃນຂອງສັງຄົມຕະວັນຕົກເອງທີ່ເປັນດັ່ນຕອຂອງປັ້ງປັງ ແລະ ສໍາຫັນສັງຄົມນອກຕະວັນອອກອຍ່າງເຊັ່ນໄທຢາຜູ້ຕົກອູ້ງພາຍໃຕ້ກະແສໂລກາກິວຕົນໜີ້ອອງ “ລັກທີ່ຖຸນນີ້ນີ້ນິດສຸດຈັ້ວ” ໂດຍນັຍນີ້ “เศรษฐกิจพอเพียง” ຈຶ່ງເປັນຫຼັກການແລະ ອຸດມາຮັດໄວ້ພຽມແຕນທຳນອງເດືອກກັນກັນທີ່ເສົ່ານີ້ແລະ ປະປາກົບປົດເປັນກະແສອຸດມາຮັດໄວ້ພຽມແຕນ ແລະ ທັນໜີ້ມີດປະກອບກັນເປັນກະແສປົງປັງສັນພັນໜີ້ທາງຄວາມຄົດຮະຕຸນໄຫ້ປະກາມໂລກໄດ້ເກີດ ຈົດລຳນິກໄໝໆ ກະບວນທັນນີ້ໄໝໆ ແລະ ວັດນະຮຽມກາຣເຮືຍນຸ້ງໄໝໆ ຈາກຍຸກເລື່ອມຫັດປົງປັງວິວຕຸອຸດສາຫກຮຽມ ເມື່ອສອງຄວາມຮຽກຮົງທີ່ແລ້ວມາ ໃນສູານະເຫັນນັ້ນຫຼັກການເຄຮຍຮູ້ກິຈພົບເພີ້ງກວາທີ່ຈະສາມາດນຳເສນອທັນວິສັຍແລະເກີນທີ່ຄຸນຄ່າ ເພື່ອເປັນແນວປົງປັງຕຳຫັນດຳເນີນວິຊີ່ວິວຕັບສັງຄົມໂລກທີ່ກຳລັງຈະກໍາວ້າເຂົ້າສູ່ຄຣິສຕີ່ຄຕວຽນທີ່ 21 ນີ້

ในช่วงที่จักรพรรดิคอมมิวนิสต์นานาชาติกำลังจะถึงกาล
อาสา ตอนปลายๆ คริสต์ทศวรรษ 1980 และมีผู้คนอย่างเช่น
ดร.ฟรานซิส พุกามา พากันมองว่า เป็นชัยชนะของโลกฝ่ายทุน
นิยมดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้มีวรรณกรรมวิชาการปราက្សือกมาบ้าง
เหมือนกันที่เลิงเห็นถึงแนวโน้มค่อนข้างแน่ชัดที่จะเกิดการล่มสลาย

ทางเศรษฐกิจการเงินทั่วโลกก่อนที่คริสต์ศตวรรษนี้จะสิ้นสุด ทั้งนี้ด้วยเหตุผล เหตุปัจจัยอันแนบเนื่องอยู่ที่ตัว “ระบบ” และกระบวนการภายในของทุนนิยมเอง ซึ่งก็ตรงกับอาการสำแดงของวิกฤตเศรษฐกิจการเงินที่กำลังเกิดขึ้นจริงๆ ในขณะนี้อย่างไม่ผิดเพี้ยน นับเป็นพยากรณ์ระยะทางการณ์ที่แม่นยำอย่างน่าอศจรรย์ยิ่งนัก ประเด็นปัญหาอยู่ที่ จะต้องพยายามหาทางป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ เช่นนั้นขึ้น และในการนี้ นอกจากมาตรการฉุกเฉินเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแล้ว เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะต้องคิดอ่านและวางแผนหลักการเศรษฐกิจใหม่ และปรับเปลี่ยนทิศทางของการพัฒนาและแนวความคิดทางเศรษฐกิจเดิมด้วย²⁷ เหตุผลที่ทำให้สามารถมองเห็นไปถึงเช่นนี้ได้อย่างค่อนข้างปลอดภัย เป็นประเด็นน่าสนใจคราวแก่การเรียนรู้จากถ้อยคำของเจมส์ โรเบิตสัน นักเขียนอิสระผู้แต่งหนังสือที่ใช้อ้างอิงในที่นี้ ดังนี้ :

“...ต้องยอมรับว่า บุคคลมีของ “ความมั่งคั่ง แห่งชาติ” ได้ผ่านพ้นไปแล้ว และพึงต้องปฏิบัติต่อเศรษฐกิจคริสต์ศตวรรษที่ 21 ในฐานะที่เป็นเศรษฐกิจหลายระดับของโลกเดียวกัน ในการสองสามปีหลังมานี้ (กล่าวคือ ช่วงกลางๆ

²⁷ James Robertson, *Future Wealth : A New Economics for the 21st Century*, London, Cassell Publishers Ltd., 1990 หน้า 132-134

ทั้งนี้ ในขณะที่ในวงการวิชาชั้นนำทางเศรษฐศาสตร์ของไทยพากันอิ่มตื足กับชื่อเรื่องการเดินทางลัดเดินทางของผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติ และกับปริมาณการไฟอย่างลงตันเท่านั้นไป ยังจะได้รับการอิริยาบถในขอบหมายให้ทำการศึกษาถูกลẽแผนเศรษฐกิจมหาศาลเป็นส่วนหนึ่งของ “ระบบที่ดีกว่า” แห่งชาติ : ปฏิรูปสังคมไทย” อีกด้วย (ประเวศ วงศ์สุจานันทน์ 26)

คริสต์ศักราช 1980 – ผู้เขียน) มีประชาชนเป็นจำนวนมากขึ้นในหลายๆ ประเทศได้เข้าร่วมในความพยายามนี้ ในอันที่จะแปรเปลี่ยนชีวิตและความคิดทางเศรษฐกิจ หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นมาเพื่อ เขาเหล่านี้ และเพื่อประชาชนอีกจำนวนมากมาย ซึ่งพากันยอมรับถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระเบียบ เศรษฐกิจคริสต์ศักราชที่ 21 ใหม่ เพื่อประชาชน และโลกมนุษย์..²⁸

จุดนำเสนอด้วยตรงที่สำคัญของคนของประชาชน นี้เอง ที่เป็นเครื่องขึ้นนำวิสัยทัคณ์ให้สามารถมองเห็นถึงอดีต – ปัจจุบัน เพื่อขยายภาพชีวิตและสังคมมนุษย์อย่างสร้างสรรค์ต่อชีวิตและ สังคมของไปในอนาคตอันยาวไกล ไม่ใช่ตัวเลขและผลงาน วิเคราะห์เยี่ยงวิทยาศาสตร์ของ “นักเศรษฐศาสตร์ : คนเลือดเย็นๆ” ดังเช่นที่นักเศรษฐศาสตร์ไทยตั้งลายของตนเอง (เชิงอรรถหมายเลข 2 และ 5) อย่างแน่นอน

จะอย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากปัญหาความถูกต้อง ผิดพลาดของการพยากรณ์เศรษฐกิจแล้ว จุดสำคัญจริงๆ อยู่ตรงที่ ประเด็นของเกณฑ์ค่าเกี่ยวกับคนและโลกของธรรมชาติซึ่งอยู่กับ ตัวเราชีวิตของเรานี้เอง ซึ่งประกอบกันเป็น “เศรษฐกิจ” ที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นแต่เพียง “ระบบ” เนินตราหรือกลไกการผลิตการส่งออกอย่าง ที่สำคัญผิดกันอย่างแรงอยู่ในเวลานี้ “เศรษฐกิจพอเพียง” มีจุดร่วม

²⁸ James Robertson แหล่งอ้างเดียวกัน เชิงอรรถหมายเลข 27 เส้นได้เน้นโดยผู้เขียนเอง

และสามารถเรียนรู้ร่วมกันในข้อนี้ ในฐานะหลักการสำคัญและหลักการเศรษฐกิจใหม่ เจตนาرمณ์และการกิจการพัฒนามีอยู่ร่วมกัน คือปรับเปลี่ยนแนวความคิดและทิศทางการพัฒนา จากที่มุ่งกันแต่เร่งขยายอัตรา ปริมาณการผลิต การบริโภคและการสะสมทุนเงินตราให้สูงสุดตามทฤษฎี “การจำเริญเดบโต” และหันมาหาหลักการและแนวทางใหม่ที่ส่งเสริมให้มุ่งยึดไว้ได้พัฒนาขึ้นความสามารถเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และในขณะเดียวกัน เรียนรู้เพื่อพิทักษ์รักษาระบบทิวตินิเวศ อันเป็น ต้นทุนชีวิตของมนุษยชาติ²⁹ กล่าวคือ ไม่ใช่เพียงแต่เป็นสิ่ง เป็นวัตถุที่จะตีตราเป็นเงินตรา กันได้อย่างที่ถือปฏิบัติกันในทุกวันนี้ รวมแม้กระถั่ง หลักเศรษฐศาสตร์ที่มีค่าน้ำแหนມคิดสูตรนโยบายเป็นหลักการให้ผู้กระทำ “ลิ่ง” แวดล้อมเสียหาย ต้องจ่าย (Polluter-pay principle) ก็ไม่อาจถือเป็นความชอบธรรมอะไรได้ เพราะต้นทุนชีวิตไม่ใช่เรื่องที่จะปล่อยให้程式化 ซึ่งสิทธิ์ก่อความเดือดร้อนเสียได้อยู่แล้ว

หลักการพึ่งตนเองและนิเวศ เช่นวานี จะต้องถือว่ามีความหมายความสำคัญยิ่งward โดยเฉพาะสำหรับสังคมไทยเรา ซึ่งต้องนับว่าเป็นโชคดีที่ตั้งอยู่ในหลักแหล่งของฐานทรัพยากรธรรมชาติอันสำคัญของโลก ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคป่าเบต้าร้อน คำว่า “ป่าเบต้าร้อน” นี้ มักจะไม่อยู่ในความสนใจเท่าใดนักในสังคมไทย ผู้เป็นเจ้าของอธิปไตย ความจริงก็คือว่า ป่าเบต้าร้อนเป็นแหล่งทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพอันอุดมสมบูรณ์ คิดเป็น

²⁹ แหล่งอ้างเดียวกัน Introduction หน้า ix-xi และ หน้า 4-7

เนื้อที่ไม่ถึงร้อยละ 7 ของพื้นที่โลก แต่จากปริมาณจำนวนพันธุ์พืช ทั้งหลาย 3 ถึง 10 ล้านชนิด ที่ประเมินกันไว้มีถึงร้อยละ 60 – 70 อยู่ในป่าเบต้อน³⁰ คุณค่าความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจและชีวิต ประจำวันของมนุษย์ จะอนุมานได้จากผลิตภัณฑ์อาหารและยา รวมทั้งผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอื่นๆ อีกมากmany ที่ใช้อุปโภค บริโภค กันทั่วโลก ประเด็นอยู่ตรงที่ว่า แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ว่านี้ เป็นฐานอำนาจปัจจัยจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ และกำลังจะเป็นเป้าหมาย หลักของการต่อสู้ช่วงชิงในเวทีเศรษฐกิจโลกศตวรรษหน้า ทั้งนี้ โดยอาศัยเทคโนโลยีชีวภาพ และเลือกเฉพาะทางทฤษฎีสิทธิในทรัพย์สิน ทางปัญญาเป็นศาสตร์ราuch ควบคู่ไปกับทฤษฎีเศรษฐกิจตลาดเสรี

ดังนั้น หลักความคิดความเข้าใจในความเป็นจริงเกี่ยวกับ คุณค่าความสำคัญของฐานทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นทั้งต้นทุนชีวิต และศักยภาพสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงนับเป็นรากฐานสำคัญ ยิ่งที่หลักการเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องให้การซึ่นนำให้เกิด ความชัดเจนไปร่วมใส ทั้งนี้ เพื่อขัดความสำคัญผิดอย่างควรร์ อันแพร่สะพัดอยู่ในวงการศึกษาปัญญาชนของไทย ดังจะเห็นได้จาก Orratachinayai ถึงวิสัยทัศน์การปฏิรูปทางการศึกษาและการพัฒนา เทคโนโลยี ดังนี้ :

“ความได้เปรียบของประเทศทั้งหลายในอนาคต จะมิใช้ขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะขึ้นอยู่กับ ฐานทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ดังตัวอย่าง

³⁰ E.D. Wilson, ed., *Biodiversity*, Washington D.C., National Academic Press, 1988 หน้า 8 และ 60 อ้างใน เสน่ห์ จันริก และยศ สันตสมบัติ (บรรณาธิการ) : *ป้าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา เล่ม 1 “ป้าฝนเขตว่อนกับภาพรวมของป้าชุมชนในประเทศไทย”* สถาบันชุมชนท้องถิ่น พัฒนา พ.ศ. 2536 หน้า 11

ที่เห็นมาแล้วในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย
ที่อาศัยการทุ่มเทด้านการพัฒนากำลังคน และการพัฒนา
เทคโนโลยี เป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จ”³¹

ข้อเขียนประโภคเหล่านี้ แม้จะได้มีการพยายามแก้ไขปรับปรุงกัน
ไปบ้างแล้ว แต่โดยรวมถือ ถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนความเชื่อ
และจิตใต้สำนึกในหมู่ชนผู้มีการศึกษา หรืออาจรวมไปถึงประชาชน
คนไทยโดยทั่วไป เพราะทุกครั้งที่พูดกันถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ ก็ต้อง
มีเรื่องเงินทุนและเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง แล้วพอว่ากันถึงเรื่อง
เทคโนโลยี ก็ต้องมองออกไปที่ชาติฝรั่งมังค่า ซึ่งก็ไม่ใช่จะผิดไปเสีย
ทั้งหมด แต่ประเด็นมีอยู่ว่า เราเข้าใจเทคโนโลยีกันเพียงใด โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ในเชิงโครงสร้างอำนาจเศรษฐกิจการเมือง ทำไม่แล้ว
การเรียนรู้ก็จะกลายเป็นกับดักทางปัญญาให้ตัวเราเอง และเศรษฐกิจ
การเมืองของชาติต้องพึ่งพาถึงขั้นเป็นชลยต่อพลังภายนอก³²
อย่างเช่นที่กำลังเกิดขึ้นกับทางด้านสถาบันการเงินไทยอยู่ในขณะนี้
แล้วตามความเป็นจริง อุตสาหกรรมไทยโดยเฉพาะภาคการส่งออก
ก็จะเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว ด้วยเหตุที่ค่อนข้างหนักไปในทางเป็นธุรกิจ
ซื้อขายแพะ พอยให้ได้เงินตราต่างประเทศและคนได้มีงานทำกันบ้าง
เท่านั้น ไม่ได้มีการคิดอ่านลงทุนทำการประดิษฐ์คิดค้นพัฒนา
เทคโนโลยีอะไรจริงจังให้เกิดต้นทุนสังคมของเราเองอย่างแท้จริง

³¹ เอกสาร บทสัมภาษณ์วิชั้นทักษิณ ของคณะศึกษา “การศึกษาไทยยุคโลกทั่วโลก” นำเสนอในการประชุมเริ่ง
ปฏิบัติการ เรื่อง “วิชั้นทักษิณ การศึกษาไทยในอนาคต” 15 กุมภาพันธ์ 2538 ณ สำนักงานใหญ่ธนาคารกรุง
ศรีไทย ชั้น 1.4 หน้า 3 ถัดไป เสน่ห์ จำรัส : “บทสัมภาษณ์วิชั้นทักษิณ ผู้เชี่ยวชาญภาษาและวรรณรัฐ
มนุษย์” ถัดไป เส้นทางมนหมายเลขน 21 หน้า 175–176

³² Saneh Chamarik, “Technological Self-Reliance and Cultural Freedom” ใน C.G.Weeramantry, ed., **Human Rights and Scientific and Technological Development**, United Nations University Press, 1990, หน้า 41–43

จนเดียวนี้ จึงต้องพึ่งพาภยานออกไปหมุดทั้งกระบวนการฯ ไม่ว่าจะเป็น เรื่องทุนเทคโนโลยีและวัตถุดิบ รวมถึงสิทธิพิเศษทางด้านตลาด

เป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนที่จะพึงเรียนรู้ ร่วมกับสังคมโลกภายนอกอย่างแน่นอน ในฐานะที่สังคมไทยเรา เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก แต่ในอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ จะต้องมีหลักนโยบายและยุทธศาสตร์ของตนเอง ในอันที่จะเสริม สร้าง wang ฐานต้นทุนทางสังคมให้มั่นคงยั่งยืน เริ่มจากเรื่องของ คนและฐานทรัพยากร อันเป็นจุดหลักของการพัฒนา “ความได้เปรียบ ของประเทศ” อย่างแท้จริง ประเด็นเกี่ยวกับหลักนโยบายและ ยุทธศาสตร์ที่ว่านี้ ยังได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

รวมความแล้ว ในระดับหลักการและอุดมการณ์ “เศรษฐกิจ พอเพียง” เป็นหลักความคิดที่สืบทอดความหมายความสำคัญเป็นหลัก การนำเพื่อสร้างระบอบเศรษฐกิจใหม่ของอนาคต ไม่เฉพาะสำหรับ “ระบอบราษฎร์แห่งชาติ” เท่านั้น แต่ของโลกด้วย เป็นการกระตุ้น ให้เกิดจิตสำนึกรื้อฟื้นและบทบาทหลักทฤษฎีเศรษฐกิจสังคมต่างๆ ว่ากันดังแต่ :

– นิยามความหมายของ “เศรษฐกิจ” ซึ่งโดยสารมีความ หมายเพื่อสนับสนุนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ความจำกัด ของทรัพยากร ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของธุรกิจเพื่อแสวงหา 利益 แต่เป็นการพัฒนา ผลกำไรสูงสุด

– รื้อฟื้นบทบาทเรื่องความจำเป็นที่จะต้องแยกแยะให้ ดีระหว่าง “การพัฒนา” ซึ่งหมายถึง ยกฐานะคนส่วนใหญ่ หรือ คนทั้งหมด ถ้าเป็นไปได้ กับ “การจำเริญเดินโตรทางเศรษฐกิจ” ซึ่ง นั่นยึดถือแต่ตัวเลขการเพิ่มอัตราปริมาณรายได้เงินตราเป็นใหญ่

– ทบทวนเรื่องของคนและคุณค่าของคนที่พึงมีโอกาส
เรียนรู้พัฒนาขีดความสามารถพึ่งตนเอง

– เรื่องของทุน ซึ่งไม่ใช่หมายถึงแต่เฉพาะเงินตราที่สมมุติ
ขึ้น หากโดยสาระ รวมความไปถึงต้นทุนของชีวิตและสังคม คือ
คน ธรรมชาติ และนิเวศ

– เรื่องของตลาดซึ่งจะต้องถูกตีกรอบของสำนึกรแห่งธรรมะ
ดังที่ อdam สมิธ ศาสตร์แห่งลัทธิเศรษฐกิจเสรีของ เคยเตือนเอาไว้
เมื่อกว่าสองร้อยปีก่อน และตลาดจะเสร็จสิ้นได้ภายในกรอบเช่นวันนั้น

– เรื่องของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียง
ศาสตร์ที่เพื่อเป็นนายเหนือธรรมชาติ และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หาก
แต่พึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพยอมรับในคุณค่าของมนุษย์
และธรรมชาติ

– เรื่องของการบริโภคที่พึงอยู่ในขอบข่ายของความจำเป็น³³
และคุณประโยชน์ต่อชีวิตและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ
และนิเวศ ไม่ใช่ “ยิ่งมีให้บริโภคมากเท่าใด ก็ยิ่งมีความสุขมากเท่า
นั้น” ตามว่าทະล่าสุดของนักเศรษฐศาสตร์ไทย

– และทบทวนเรื่องของวิถีการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งพึงเป็น³⁴
ไปอย่างสมดุล เพื่อการเรียนรู้พึ่งตนเองและพิทักษ์รักษาระบบชีวิต
นิเวศ

ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ล้วนสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ในขอบ
ข่ายความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในฐานะเป็นหลักการ
นำกระบวนการสังคมไปสู่รับเปลี่ยนเศรษฐกิจใหม่ของโลก ซึ่งสังคมไทย
มีส่วนร่วมในสถานะของสังคมอิสราชน

³³ อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเดา ๕

4. ยุทธศาสตร์สู่ฐานเศรษฐกิจสามัญชน

เท่าที่กล่าวมา เป็นเพียงค่าไถ่ความคิดในระดับหลักการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยผู้มีใจรักความเป็นอิสระเสรีจะพึงร่วมมือร่วมใจกันคิดค้นและหาทำความกระจ่างยิ่งๆ ขึ้นไปอีก เมื่อสรุปรวมความจากที่ได้พยายามพิเคราะห์ดูโดยรอบด้านแล้ว ก็พอจะเลือกเห็นนัยสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า โดยสาระก็คือ การกลับฟื้นคืนจิตวิญญาณมนุษย์สู่ชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง นั่นเอง อันประกอบด้วยมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแก่นสาร และทั้งยังเป็นการสอนให้มองและเข้าใจมนุษย์ในความหมายของความเป็นมนุษยชาติโดยรวม และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เป็นสัจธรรมความจริง โดยนัยนี้ เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นหลักการและอุดมการณ์ยิ่งใหญ่ไพศาล เป็นองค์รวม เป็นสากลและเป็นหลักนำสู่ระบบชีวิตเศรษฐกิจใหม่ร่วมกันของสังคมโลกศตวรรษข้างหน้า

ในสถานะที่ เป็นเมืองพุทธศาสนา และเป็นสังคมฐานทรัพยากรธรรมชาติ สังคมไทยจึงถือได้ว่า อยู่ในฐานะโอกาสดีที่สุดสังคมหนึ่งที่ควรจะเดินไปในวิถีชีวิตอันสร้างสรรค์ยั่งยืนและเป็นอิสระได้อย่างเต็มภาคภูมิ ถ้าหากไม่ไปตกเป็นเหยื่อของทฤษฎีวิชาการอันแปลกลปลอนและแบกลแยกเสีย ดังนั้น ภารกิจเบื้องแรกของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ การฟื้นฟูบูรณะจิตสำนึกในคุณค่าและศักยภาพสร้างสรรค์ของชนบท อันเป็นฐานอุปปัจจัยที่สำคัญของประเทศ ที่พูดถึงการ “ฟื้นฟู” ก็คือวิเหตุผลว่า ชนบทไทยเราเป็น

แหล่งทรัพยากร ไม่เฉพาะแต่ทางด้านธรรมชาติวัตถุเท่านั้น หากยัง แฟงไว้ด้วยองค์ความรู้และภูมิปัญญาพร้อมด้วยศาสตร์ธรรม ที่จะสนองตอบปัญหาความต้องการของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะ หลักการองค์รวมได้เป็นอย่างดี และที่จำเป็นต้อง “บูรณะ” ก็ เพราะ ฐานกำลังของชนบทไทยได้ถูกบั่นทอนทำลายจากผลการพัฒนาที่ ผิดทิศผิดทางตลอด 40 ปีที่ผ่านมา และต้องตกอยู่ในสภาพทรุดโทรม ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและองค์ความรู้ ถึงแม้จะคงนีหงส์เหลือ อยู่บ้าง แต่ผู้คนส่วนใหญ่ที่เดิมอยู่ในสภาพสูญเสียความเชื่อมั่น ที่จะพึ่งและพัฒนาตนเองอันเป็นคติธรรมในพุทธศาสนา ระบบ อุปถัมภ์ ซึ่งแต่เดิมเป็นคุณค่าสร้างปลูกฝังความสามัคันญาติมิตร ก็ได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นการอนุเคราะห์ทางอำนาจและเงินตรา โดย เดพะในช่วงเศรษฐกิจการเงินฟื้นฟู ปรากฏการณ์ซื้อสิทธิขายเสียง ที่คนชั้นกลางยุคใหม่พากันประณามหมายเหตุโดยยูนิ ที่แท้ ก็คือ ผลพวงจากวิบากกรรมการพัฒนาสร้างความมั่งคั่งให้กับเมือง บนความยากจนยากไร้ของชนบทนั่นเอง และนี่ก็คือ ทุจริตคอร์รัปชั่น เชิงนโยบายและโครงสร้างในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่จำเป็นจะต้องขัดให้ หมดไป เช่นเดียวกัน

รวมความแล้ว ชนบทไทยยังอยู่ในสภาพห่างไกลจากการ พัฒนา แม้กระทั้งความคิดที่จะช่วยตัวเอง แต่นั่นก็เป็นเหตุผลที่ทำให้ จำเป็นต้องคิดอ่านวางแผนหลักนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่าง สุมารอนคอบนยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ เพราะผลการพัฒนาชนบทจะเป็น

กัญแจดอกรสำคัญยิ่งต่อทิศทางและฐานะเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งกำลังต้องเผชิญภัยคุกคามจากพลังอำนาจภายในออกดังกล่าวแล้ว เป็นปัญหาท้าทายยืดเยื้อและยากลำบาก แต่กระนั้น จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้สัมผัสนานั่งโดยตรงและด้วยความพยายามที่จะเรียนรู้ ก็พожะสรุปได้ว่า ไม่ลิงกับเหลือวิสัยเสียที่เดียว เรื่องของยุทธศาสตร์การพัฒนา ก็เป็นทำนองเดียวกันกับปัญหาความชัดเจนในระดับหลักการที่กล่าวมาในตอนต้น ยังต้องการการระดมความคิดกันให้กว้างขวาง ต่อไปอีก สำหรับในชั้นนี้ เพียงขอนำเสนอเป็นหลักการและขั้นตอน ทางความคิดกว้างๆ พอให้เห็นภาพแนวทางที่เราจะก้าวเดินกันต่อไปดังนี้ :

4.1 ความหมายของการพัฒนาชนบท

ในเบื้องต้น จำเป็นต้องให้เป็นที่แน่ชัดกันว่า ความหมาย และเป้าหมายของการพัฒนาชนบท ไม่ใช่จะจำกัดกันอยู่แค่เพียงแก่ปัญหา “โง่ จน เจ็บ” อย่างที่หน่วยงานราชการฝ่ายวางแผนพัฒนา ยึดถือกันมาตลอด มาตรการกำหนด “เขตชนบทยากจน” ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เป็นตัวอย่างของเงื่อนไขทางความคิดความเชื่อ เช่นว่านี่ ซึ่งในตัวเองเท่ากับเป็นการสถาปัตยนิคมทัศนวิสัยที่จะมองเห็นคุณค่าและศักยภาพของชนบทไทยอย่างแท้จริง ในฐานะส่วนหนึ่งของภูมิภาคป่าเบต้อน ความเป็นจริงที่ไม่อาจละเลยโดยปราศจากความสำนึกรับผิดชอบไปได้ ก็คือว่า ฐานทรัพยากร่นบทอนประกอบด้วย ทั้งความหลากหลายทางชีวภาพและองค์ความรู้จาก

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นต่อชีวิต โดยเฉพาะในด้านอาหารกับยา ดังเป็นที่ทราบๆ กันอยู่ ทั้งจะทวีความหมายความสำคัญยิ่งๆ ขึ้นเป็นทวีคูณในสังคมโลกอนาคต ในประการสำคัญองค์ความรู้ที่ว่านี้ สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่สร้างทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งต่างชาติพากันพยายามหาทางช่วงชิงอย่างสุดกำลังมาทุกๆ อย่าง แต่สังคมไทยผู้เป็นเจ้าของอธิบดีความคิดที่จะสามารถรับผิดชอบจัดการให้ได้สิทธิประโยชน์อย่างสมบูรณ์ โดยนัยนี้ การพัฒนาชนบทจึงให้ความหมายความสำคัญเป็นทั้งการสร้างฐานต้นทุนทางสังคมและภูมิคุ้มกันสำหรับอนาคตของประเทศไทยโดยส่วนรวม

4.2 ทัศนะสัยเตrustee กิจพอเพียง

การต้องมีการวางแผนเป้าหมายต้นทางและเป้าหมายปลายทางให้เป็นหลักการและแนวทางปฏิบัติไว้ เพื่อจะได้มีทิศทางการพัฒนาที่เป็นที่เข้าใจและอยู่ในสำนึกร่วมกัน ในเบนี้ เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเพียงต้นแบบหรือแบบพิมพ์เขียวสำเร็จรูป หากแต่มีความหมายเป็นกระบวนการสังคมอันเป็นพลวัต เป้าหมายต้นทางก็ได้แก่ การเกษตรขั้นพօอยู่พอกิน อย่างที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมกันมากในบ้านวิกฤตการเงินขณะนี้ แต่นั่นก็ไม่ควรจะยึดมั่นถือมั่นเอาเป็นจุดจบอยู่ในตัวเอง หากควรต้องเปิดช่องทางโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง ต่อๆ ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน จนถึงเป้าหมายปลายทางคือ เศรษฐกิจชุมชนสองสามระดับเศรษฐกิจนี้ ยังจะได้ขยายความต่อไป

ข้อที่ให้เห็นการเน้นถึงในที่นี้ ก็คือ เรื่องของหลักการพึ่งตนเองและนิเวศ ที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งจะต้องมีระบบและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในระดับการสร้างจิตสำนึกและระดับปฏิบัติจริง ความจริงทั้งสอง ด้านของหลักการคือ การพึ่งตนเองกับนิเวศสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้มแข็ง สองด้านของเรียนรู้อันเดียวกันนั้นเอง เพราะนิเวศเป็นรากฐานสร้าง เสริมให้การพึ่งตนเองได้สัมฤทธิผลและยั่งยืน

4.3 แหล่งการเรียนรู้ชุมชน

เมื่อพูดถึงระบบและกระบวนการเรียนรู้แล้ว คำถามที่ตาม มา ก็คือว่า จะเรียนรู้จากแหล่งอะไรและอย่างไร ความจริงมีอยู่ว่า ชนบทไทยนั้นแม้จะทรุดโทรมและล้มลายลงไปเป็นอันมาก แต่ก็ยัง มีบุคลากรผู้อาวุโสที่ยกย่องเรียกกันในแวดวงนักพัฒนาว่า “ปราชญ์ ชาวน้ำ” ปรากฏให้เห็นกันอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย รวมทั้งคน รุ่นใหม่ที่หวนหวยเรียนรู้จากการเกษตรผสมผสานเพื่อให้พออยู่พอกิน และพึ่งตนเองได้ คำว่า “ปราชญ์” มาใช้กับ “ชาวน้ำ” อาจเป็น ที่จะบิดเบือนใจอยู่บ้างโดยเฉพาะสำหรับผู้ได้รับการศึกษาอยู่ใน วัฒนธรรมหนังสือสมัยใหม่ อย่างเช่นในการประชุมจัดโดย “กองทุน เพื่อการลงทุนทางสังคม” ที่ขอนแก่นเมื่อไม่นานมานี้ ก็มีผู้ตั้ง ข้อสงสัยว่า การใช้คำว่า “ปราชญ์” ในกรณีเช่นนี้ ไม่สู้จะสมควร เมื่อเปรียบกับปราชญ์ที่เคยรำเรียนหนังสือกันมา จะอย่างไรก็ตาม ถึงที่ควรต้องเข้าใจกันตรงนี้ ก็คือว่า เรากำลังมองและวินิจฉัยอะไร จากแง่มุมของคนเรียนหนังสืออยู่ในวัฒนธรรมหนังสือ และ

กำลังวินิจฉัยบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาที่ไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมหนังสือ หากแต่เรียนรู้จากวิถีชีวิตของธรรมชาติและสภาพแวดล้อม สามารถจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างอิสระเสรีและยั่งยืน ในขณะเดียวกันที่เรียนรู้จากพิทักษ์รักภานุวาก ตรงกับหลักการสมัยใหม่ด้วย ซึ่งก็เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้อีกแบบหนึ่ง ยิ่งไปกว่านั้น ยังสามารถดำเนินต่ออยู่ได้อย่างเต็มภาคภูมิในทำนองการล่มสลายของชุมชนชนบท แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมและคุณสมบัติทางด้านศาสนาธรรมผสานไปกับวิถีเกษตรเชิงนิเวศที่กำลังกล่าวขวัญถึงกันอย่างกว้างขวาง แม้แต่ภายในสังคมโลกตะวันตกเองขณะนี้ แล้วเจ้าก็นำเอาหลักการเดียวกันไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบขึ้นตามลำดับ ในขณะเดียวกันที่ในวงการวิชาการเกษตรของไทยเรายังคงลุ่มหลงยึดติดอยู่ในระบบเกษตร “พืชเชิงเดียว” ซึ่งยังผลเป็นการทำลายฐานต้นทุนทางสังคม และธรรมชาติ

รวมความแล้ว “ปราษฎาชาวบ้าน” หรือจะเรียกงานกันว่า อย่างไรก็ตามแต่ ต้องนับว่าเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าเป็นสมื่อแห่งลัทธิวัฒนธรรมประเพณีการเรียนรู้และภูมิปัญญาที่สืบทอดสื้งสมกันมา ช้านานหลายชั่วอายุคน และพัฒนาแตกต่างหลากหลายกันออกไป ตามสภาพความแตกต่างหลากหลายทางนิเวศ อันเป็นรากฐานของเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป ประเด็นอยู่ที่ว่า จะนำภูมิปัญญาอันทรงค่าที่ว่านี้ให้ออกมาสู่กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของมวลเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นได้อย่างไร รวมทั้ง

ในขณะเดียวกัน เป็นการเสริมสร้างให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ในหมู่ “ประชาชุมชน” กันเอง แทนที่จะปล่อยให้ดำเนินการเป็นเอกเทศ ดังเช่นที่เป็นอยู่ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ว่านี้ ก็จะเป็นแหล่งดึงดูด กระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ขึ้น น่าจะถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยเราจะได้เรียนรู้สร้าง “ระบบ” ผู้นำจากการบูรณาการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติเสียที่ แทนที่จะคิด จะพูดกันถึงแต่ผู้นำในแง่ของโครงสร้างอำนาจตามสูตรสำเร็จรูปทาง วิชาการอย่างในทุกวันนี้ ซึ่งสะท้อนถึงความสามัคคีที่ขาดหายไป

ทั้งหมดที่ว่านี้ เป็นปัจจัยที่ทำลายโดยเนพะสำหรับบรรดา “นักปฏิรูป” ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือการศึกษา ซึ่งจะจะแบ่งส่วนแบ่งส่ายกันเหมือนๆ กับส่วนงานราชการ

4.4 ทัศนะสัมภาษณ์การพัฒนาเกษตร

เป้าหมายหลักของการเรียนรู้สำหรับชุมชนชนบท ก็แน่นอน เป็นเรื่องของเกษตรกรรมน่าจะถึงเวลาแล้วเช่นกันที่เราจำเป็นต้อง ทำความเข้าใจในคุณค่าและความหมายของเกษตรกรรมกันให้ถ่องแท้ เกษตรกรรมไม่ใช่หมายความหมายใดๆ อีกเพียงการเพิ่มปริมาณผลผลิต เพื่อส่งออกหาเงินตราต่างประเทศตามภาระนักธุรกิจที่คิดถึงแต่ผลกำไร แล้วก็ไม่ได้หมายแต่เพียงเป็นแหล่งผลิตปัจจัยสืบสันเจ้าเป็นต่อการดำรง ชีวิตของมนุษย์เท่านั้น หากโดยภารกิจเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ล้มพังนี้ เชื่อมโยงอยู่อย่างแน่นหนา กับปัจจัยการจัดการทรัพยากรและ ธรรมชาติแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นป่า เข้า ดิน น้ำ อากาศ ซึ่งทั้งหมด

ประกอบกันขึ้นเป็นระบบและกระบวนการหล่อเลี้ยงชีวิตทั่วโลก ในโลก ว่ากันตามจริง เกษตรกรรมในตัวเองก็เป็นการบั่นทอน ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติอยู่แล้ว ประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่า จะรักษาความสมดุลไว้ได้อย่างไรเท่านั้น ระหว่างความต้องการอันจำเป็น ทางด้านของมนุษย์กับทางด้านของธรรมชาติ ซึ่งในที่สุดแล้ว ก็ทำหน้าที่ เป็นระบบนำวิเคราะห์กับมนุษย์เราในเรื่อง เกษตรกรรมจึงเป็นเรื่องละเอียด อ่อนลึกซึ้ง โดยเฉพาะเกษตรกรรมหมู่ร้อน อย่างเช่นของไทยเรา อันมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นฐานปัจจัยสำคัญ

ถ้าได้มีพื้นฐานความเข้าใจร่วมกันได้อย่างที่กล่าวมาโดย สังเขปแล้ว ก็จะเข้าในพลวัตภายในตระกูลของเกษตรกรรมเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกระแสธุรกิจอุตสาหกรรมจากภายนอก เข้ามาสอดแทรก ในสภาพของชนบทไทยเรารึ่งกำลังทรุดโทรมและ ล่มสลาย มีเกษตรกรยากจนหรือไร่ที่ทำกินเป็นจำนวนมาก many สำหรับคนกลุ่มนี้ เกษตรยังชีพพออยู่พอกินนับเป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วย ประทั้งให้พื้นจากความอดอยากหิวโหย แต่เป้าหมายการจัด ความอดอยากหิวโหย ก็เพียงต้องควบคู่ไปด้วยกันกับเป้าหมายของ ความยั่งยืนด้วยในขณะเดียวกัน ดังนั้น นอกเหนือไปจากความจำเป็น ในการยังชีพของครัวเรือนเกษตรกรแล้ว ยังจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิด กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตความสามารถของระบบไปร่วมดับ ครัวเรือนนี้เอง ในด้านการฟื้นฟูและพิทักษ์รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม อันเป็นเป้าหมายร่วมกันของชุมชนด้วย

ดังนั้น เกษตรพออยู่พอกิน จึงเป็นตระกะอยู่ในตัวเอง ที่จะพึงมุ่งต่อการพัฒนาเงื่อนไขปัจจัยอันเอื้อต่อความยั่งยืนเป็น รากฐานสำคัญ อันได้แก่ การฟื้นฟูและอนุรักษ์คุณภาพดินและน้ำ ความหลากหลายทางพันธุกรรม และการบริหารจัดการที่ดี ทั้งหมดนี้ เพื่อให้ได้ผลผลิตอาหารการกินที่มั่นคงแน่นอน ให้ชุมชนชนบทได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ต้องตามสุขลักษณะ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่เกษตรอุดสาหกรรม หรืออุดสาหกรรมเกษตร ที่เรียกกันว่า “แผนใหม่” ไม่อาจอำนวยให้ได้ มิแต่จะเป็น เครื่องบั่นทอนทำลาย เพียงเพื่อแสวงผลกำไรสูงๆ ตั้ง เช่นที่ ประสบการณ์ได้พิสูจน์ให้เห็นกันมาแล้ว

ความเป็นจริงอีกประการหนึ่ง ที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ “เกษตรกรรมยั่งยืน” หรือที่มาเรียกกันว่า “เกษตรกรรมทางเลือก” ที่ว่านี้ มิใช่เป็นแต่เพียงเรื่องของเทคนิคหรือการทำไร่ทำนาแบบปลด สารเคมีสารพิษเท่านั้น หากยังเป็นเรื่องเกี่ยวข้องอยู่กับปัจจัย องค์ประกอบทางด้านสังคมวัฒนธรรมและความเป็นชุมชนด้วยเป็น พื้นฐาน ซึ่งจะต้องพยายามฟื้นฟูและพัฒนาควบคู่กันไป เกษตรกรรม ยั่งยืน มิอาจเป็นไปได้อย่างสัมฤทธิผลโดยปราศจากเครือข่ายทั้ง ภายในและระหว่างชุมชน และโดยนั้น อาจถือได้ว่าเกษตรกรรม ยั่งยืนจะทำหน้าที่เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันให้ เกิดสำนึกรักของความเป็นชุมชนในท่านกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง อันคุกคามต่อชุมชนชนบทและสภาพแวดล้อมอยู่ในปัจจุบัน

4.5 มนุษย์พัฒนา

ในกระบวนการพัฒนาเกษตรพอภิณสู่เกษตรกรรมยั่งยืนนี้ จำเป็นต้องหมายเหตุประเด็นเรื่องคนกับการพัฒนาไว้ในที่นี้ด้วย ในภาษาวิชาการและหน่วยราชการการพัฒนานิยมใช้คำว่า “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” (Human resource development) ซึ่งถือความหมายในแง่ของกำลังคนในความต้องการของ “ตลาด” จ้างงาน นี้เป็นแนวความเข้าใจปกติธรรมดาง่ายรับสังคมอุตสาหกรรมซึ่งแบ่งแยกกันชัดเจนระหว่างกลุ่มนายทุนผู้เป็นนายจ้าง และกลุ่มคนส่วนใหญ่ผู้ไม่มีทุนเป็นลูกจ้าง วิชาการของไทยเรียกได้เต็มที่ แบบความคิดและถ้อยคำมาใช้กันทั้งๆ ที่ในสังคมไทยของเรา จนบัดนี้ยังมีประชากรวัยทำงานที่ไม่ได้เป็นลูกจ้างใคร แต่ทำงานของตนเอง เป็นอิสระอยู่ถึงกว่าร้อยละ 70 ซึ่งทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ฝรั่งรวมเรียกว่า “ภาคนอกระบบ” (Informal sector) และซึ่งเมื่อนำคำมาประยุกต์เลียนแบบใช้กับเศรษฐกิจสังคมไทยแล้ว ก็หมายความว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยโดยเฉพาะเกษตรกรชาวไร่ชาวนาเป็นอันหลุดออกไปนอกรอบความใส่ใจของรัฐใน “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ในวงการเศรษฐศาสตร์และศินอเมริกา เข้าใจว่ากำลังให้ความสนใจศึกษาวิจัยกลุ่มคนภาคนอกระบบที่ว่านี้อยู่อย่างกว้างขวาง ยังไม่ปรากฏวีเววาอะไรที่แสดงให้เห็นว่า วงการเศรษฐศาสตร์ไทยมีการเคลื่อนไหวในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง

จะอย่างไรก็ตาม หลักความคิดเศรษฐกิจพอเพียงต้องนับว่า

มีส่วนสำคัญที่จะช่วยแก้ไขให้เกิดความสมดุลในจุดนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทางการเกษตรในระดับต่างๆ ตั้งแต่เกษตรพออยู่พอกิน ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน และเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน แต่ทว่า จะเป็นการเรียนรู้พัฒนา ไม่ใช่จากแบ่งปันที่เป้าหมายจากภายนอก ก็อ นายนั่งไม่ว่าจะเป็นเอกชนหรือราชการ มาเป็นตัวกำหนดทิศทางแบบแผนการรับรู้เรียนรู้ภายในจิตสำนึกของมนุษย์ หากเป็นไปตามหลักมนุษย์นิยม ที่มุ่งให้จิตสำนึกภายในของมนุษย์เราได้บรรลุความเป็นอิสระที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างรอบด้านและสามารถเติบโตในวิถีชีวิตอันสร้างสรรค์ของตนเองอย่างแท้จริง³⁴

นอกจากความแตกต่างในเชิงเกณฑ์คุณค่าของความเป็นมนุษย์นิยม และกระบวนการเรียนรู้แล้ว จุดมุ่งหมายของการพัฒนา “ทรัพยากรมนุษย์” หรืออีกนัยหนึ่ง มนุษย์ถูกพัฒนา กับการพัฒนาตนเองของมนุษย์ก็ย่อมแตกต่างห่างไกลกัน สำหรับตลาดจ้างงาน เป้าหมายอยู่ที่เงินตราค่าจ้างเป็นสำคัญ การลงทุนจึงเป็นสิ่งที่ทุกประเทศแสวงหา เพื่อให้คนมีงานทำมีรายได้และจับจ่ายใช้สอย เป็นการค้าจุนให้ “ระบบ” เศรษฐกิจด้วยอยู่ต่อไปได้ “ระบบ”

³⁴ Oscar Nudler, “On The Human Development Concept and Contemporary Ideological System” และ W. Lambert Gardiner, “On Turning Development Inside-Out or (Better) On Not Turning Development Outside-In in the First Place”, ใน Carlos A. Mallman and Oscar Nudler, ed., **Human Development in its Social Context**, London, Hodder and Stoughton, 1986 หน้า 10-15 และ 63-82 ตามลำดับ อ้างใน เสน่ห์ชาวนิริก : “บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสภาวะความรู้มนุษย์” อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 21 หน้า 145

ที่ว่านี้เองเป็นตัวกำหนดให้คนต้องเรียนรู้อะไรบ้าง อย่างไร และในที่สุด เป็นผู้กุมชะตาชีวิตของคนว่าจะบันดาลให้มีงานทำหรือไม่ แบบไหน อย่างไร อัตราค่าจ้างควรจะเพิ่มหรือลดเท่าใด รวมทั้ง สวัสดิการควรจะให้มีอยู่หรือไม่ เพียงใด ซึ่งรวมความแล้วเป็นวิถี ชีวิตของคนส่วนใหญ่ที่ถูกกำหนดให้ต้องเรียนรู้และขึ้นอยู่กับ สภาวะความผันผวนปัจจุบันและความสัมพันธ์นายจ้าง-ลูกจ้าง ภายใต้กระแสโลภากิจกรรมยุคปัจจุบัน

ส่วนสำหรับหลักการพัฒนาตนขององมนุษย์ เป้าหมาย อยู่ที่คุณภาพชีวิตที่อยู่ในการควบคุมของตนเองโดยอิสระ อิกรังหันนึง ที่จะต้องข้าว่า สังคมไทยนับว่าโชคดีที่เป็นสังคมเกษตรกรรม มี ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่เกือบอนุให้เราสามารถสร้างฐานการพัฒนา ตนเองและอย่างยั่งยืนได้ แต่แล้วเราจะลับไปเดินตามวิถีทางอัน แปรเปลี่ยนจากพื้นฐานความเป็นจริงของตนเอง ทำลายฐานต้นทุน ทรัพยากรและภูมิปัญญาของตนเอง และในที่สุดต้องตั้งความหวัง ทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ “ความมั่นใจของต่างชาติ” ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเงิน หรือการลงทุน เท่านั้นยังไม่พอ ร่างกฎหมายการประกอบ ธุรกิจของคนต่างด้าวที่กำลังถูกเดียงกันยังจะเปิดช่องทางให้ทุน ต่างชาติทะลุทะลวงเข้ามารครอบงำถึงอาชีพการทำไร่ทำนา³⁵ อันจะบังพลให้คนไทยหันชาติต้องหากินตกต่ำลงไปเป็นเพียงลูกจ้าง ของต่างชาติ ทั้งหมดนี้ เป็นเจตนารวมกันและนโยบายที่ส่วนทาง

³⁵ อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 15

อย่างร้ายแรงต่อหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งต่อเป้าหมาย
การพัฒนาอย่างยั่งยืนของมวลเกษตรกรไทย

จะอย่างไรก็ตาม ณ จุดนี้ การกิจของเราก็อยู่ที่จะต้องตั้งเป็น
ของระบบและกระบวนการเรียนรู้ให้ได้เพื่อความสัมฤทธิ์ผลจริงจัง
และยั่งยืนของการพัฒนาพื้นที่นอง เรายังต้องไม่ตกหลุมพรางของ
เรื่องรายได้เงินตรา ซึ่งต้องอาศัยการลงทุนจากภายนอกเป็นใหญ่
ดังกล่าวแล้ว เพราะในที่สุด ฐานเกษตรกรรมเราต้อง ควรจะช่วย
ให้เราได้สามารถมองเห็นคุณค่าบางสิ่งบางอย่างที่ยิ่งใหญ่และ
กว้างใหญ่ไปศาลหนีอเรื่องของรายได้เงินตรา ซึ่งความจริงแล้ว
เป็นแหล่งที่มาของรายได้อันยั่งยืนถาวร นั่นก็คือ ฐานทรัพยากร
ธรรมชาติอันเป็นต้นทุนชีวิตและคุณภาพชีวิตโดยธรรมชาติของ
ท้องถิ่นเอง ที่เงินตราไม่อาจสร้างขึ้นมาได้ ประเด็นอยู่ที่ การสร้าง
วัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ เพื่อเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาจิตสำนึก
ควบคู่ไปกับทักษะวิชาชีพอันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาขึ้น
ความสามารถพื้นที่นองและพัฒนาคนเอง เป็นการเสริมสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อความมั่นคงยั่งยืนและความผาสุก ทั้งของตนเอง
และชุมชนแทนที่สภาวะความไม่สงบแยกแยะและความล้มละลายที่กำลัง
บังเกิดแก่ชุมชนชนบทไทยอยู่ในปัจจุบันนี้

วัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ที่ว่า “นี่มุ่งเน้นทั้งคน สถาบันสังคม
และชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนกลาง ทั้งหมดประกอบเป็นกระบวนการ
สัมพันธ์เชื่อมโยงและสร้างสรรค์ทางสังคมใน ๓ มิติใหญ่ๆ

ຂອງວິທີ່ชົວຈຸດແລະສັງຄມ ດັ່ງນີ້

ມີຕິກາຣັດການຕັ້ນຖຸນ້ອງຈົດ ໄດ້ແກ່ ເຮັດວຽກພ້ອງໃບກະແສລກກົວດີ
ນຳໃໝ່ ພົມ ການຈັດການແຫ່ງໆນໍາໄວ່ ຖ້າ ຄວາມຫລາກຫລາຍທາງຈົວກາພ ການ
ຈັດທຳເກຍຕຽບປະລິດ ເປັນຕົ້ນ

ມີຕິດຸລຍກາພ້ອງຕົວ ໄດ້ແກ່ ເຮັດວຽກນົບໂກກ ໂກຊານາກ
ສຸຂກາພ ພລານານັຍ ກະບອນຄ້ວາ ຊູ້ນໍາ ສກາພແວດລ້ອມ ຊລາ

ມີຕິກາຣັດການຕັ້ນຖຸນ້ອງຈົດ ໄດ້ແກ່ ກະບວນກາຣເຮັນຮູ້
ແລະປະດີຢູ່ຄົດຄົນໃໝ່ ອຳຍ່າງເຫັນ ເຮັດວຽກແປປຮູປ ເພີ່ມມຸດຄ່າ
ກາຮອມ ກອງທຸນ/ຊາຄາຮູ້ນໍາ ການພັດທະນາຄວາມຫລາກຫລາຍຂອງ
ກິຈກາງານອາຊື່ພ ແລະຮູ້ນໍາສະໜັກຈູ້ນໍາທົ່ວງທີ່ນ ຊລາ

ທັງສາມມີຕິປະກອບກັນເປັນຫລັກກາຣເຮັນຮູ້ເພື່ອພັດທະນາຈີດ
ຄວາມສາມາດພື້ນແນວ ເພື່ອເສີມສ້າງສູ່ນາຄວາມເປັນຊູ້ນໍາ ແລະ
ເພື່ອກາຣັດການຕັ້ນຖຸນ້ອງຈົດ ຮວມທັງຮູ້ຈັກຄັດສຽງຄວາມຮູ້ວິທາຍາກ
ໃໝ່ ທີ່ສອດຄຳລົງສ່າງເສີມຄຸນຄ່າຈົວຕະວິດແລະສັງຄມຂອງຕົນ ໃນໂລກຂອງ
ການເປັນປະດີຢູ່ພົມ ເປັນນິຈິນິຮັນດົກ

4.6 เศรือข่ายข้อมูลข่าวสารการพัฒนา

ในประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้พัฒนาด้านของของเกษตรกรรมนี้ เห็นสมควรขยายความเพิ่มเติมสักๆ แต่มีความหมายความสำคัญ อย่างสูงไว้ ณ ที่นี่ กล่าวคือ เรื่องของข้อมูลข่าวสารการพัฒนา เป็น ที่ทราบกันดีถึงคุณค่าของข้อมูลข่าวสารว่า เป็นเครื่องมือในการ ทำกิจกรรมต่างๆ มาในยุคเทคโนโลยีสื่อสารข้อมูล ความจริงข้อนี้ เป็นที่เด่นชัด ไม่มีข้อกังขาใดๆ ในวงการเทคโนโลยีเองก็มีการจัดทำ โครงการสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชนบทขึ้นในเวลานี้ แต่มีคำตามว่า เป็นข้อมูลของใครและเพื่อใคร อย่างเช่น ในวงราชการฝ่ายการ พัฒนา “ระบบ” ข้อมูลถือว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการวางแผน และจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องแก้ปัญหา ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานของคน ปัญหาโภชนาการหรือปัญหา ความยากจนในชนบท เหล่านี้ก็ล้วนแต่มีนิยาม มีเกณฑ์ มีสูตร ตัวเลขไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ทั้งสภาวะการณ์ที่เป็นอยู่และเป้าหมาย ที่จะพึงบรรลุถึงตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรืออย่างใน วงการธุรกิจ โดยเฉพาะในด้านวงการตลาด ระบบข้อมูลถือว่า เป็น ประโยชน์ที่จะได้ทราบและสนองความต้องการของผู้บริโภค แต่ทั้ง สองกรณี ผลที่ได้ในความเป็นจริง ก็คือ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนเป้าหมาย ของการพัฒนา หรือว่าผู้บริโภค ต่างก็เป็นฝ่ายตอกย้ำภายใต้การกำกับ ควบคุมด้านวัตถุประสงค์และสนับสนุนของภาครัฐ แทนไม่ได้มี โอกาสเรียนรู้อะไรของตนเองขึ้นมาเลย ยิ่งมาในยุควิชาการ

นิเทศศาสตร์เพื่องฟุพร้อมด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า อำนวยการกำกับ
ควบคุมที่ว่านี้ ก็เกือบจะเรียกได้ว่า เป็นเดรีจเด็ดขาด

โดยแท้จริงแล้ว ชุมชนเกยตրชนบทอยู่ในสภาพเช่นนี้
มาโดยตลอด เทคโนโลยีข้อมูลที่ว่าสารในตัวเอง จึงไม่ใช่ว่าจะทำ
ให้คนคลาดเรียนรู้อะไรขึ้นมาได้ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีความสำคัญ
เป็นตัวกำหนดความรู้ ความไม่รู้ของคน และ เพราะฉะนั้น จึงไม่อาจ
ปฏิเสธได้ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าเราจะจัดระบบข้อมูลกันอย่างไรใน
ลักษณะที่สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้พัฒนาตนเอง จุดใหญ่ใจความ
อยู่ที่ตรงนี้เอง ไม่ได้ต้องการความเชี่ยวชาญลึกซึ้งหรือวิชาการซึ่งสูง
อะไร เพียงแต่ให้คนได้มีโอกาสรู้จักตนเองได้เป็นเจ้าของข้อมูล
เกี่ยวกับตนเองและผลงานความพยายามของตนเองให้ได้เท่านั้นเป็น
กระบวนการตามลำดับไปในวิธีชีวิตของตนและชุมชน

ในเรื่องของเกยตรกรรมยังยืน ระบบข้อมูลการเรียนรู้พัฒนา
ตนเอง เช่น ว่าต้องนับว่าเป็นกุญแจสำคัญ โดยที่ไม่ระดับครัวเรือน
เป็นหน่วยพื้นฐานหลักของเศรษฐกิจชนบท จุดเริ่มต้นก็อาจให้สามาชิก
แต่ละครัวเรือนร่วมกันฝึกปฏิบัติความผิด ไม่นำของตนเองให้รู้ว่าอะไร
เป็นอะไร อยู่ตรงไหน ความจริงสิ่งเหล่านี้ เป็นเรื่องที่เกยตรกรเขารู้
ดีอยู่แล้ว แต่ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดช่องทางให้เข้ามานั่งผัวตัวนั่นรวม
หนังสือ ซึ่งเป็นป้ายสำคัญของการเรียนรู้อย่างยังยืน การที่ลูกหลาน
เกยตรกรเข้าโรงเรียน เรียนเขียนอ่าน ไม่ได้หมายความว่าเข้ามาอยู่
ในวัฒนธรรมหนังสือโดยอัตโนมัติ จุดสำคัญอยู่ที่จะต้องให้การรู้

หนังสือได้สัมผัสเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตปฏิบัติจริงด้วย การใช้ทักษะ เจี่ยนผังไร่านาดังกล่าว ก็เท่ากับเป็นการเรียนรู้บทวนทวนตรวจสอบสิ่ง ต่างๆ ที่อยู่ในชีวิตประจำวันของตนเองนั่นเอง แล้วจากนั้นก็ต่อด้วย การบันทึกรายการชนิดจำนวนพันธุ์พืชพันธุ์สักว่าที่อยู่ในไรена พร้อม ทั้งติดตามบันทึกผลที่ได้เป็นการประเมินตัวเองและการขยายผลใน ช่วงเวลาต่อๆ ไปตามฤดูกาล ในขั้นตอนนี้ก็เช่นกัน ความจริงก็มี เกษตรกรบางส่วนปฏิบัติอยู่แล้ว ก็อาจจะใช้ประสบการณ์ตรงนั้นเอง เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ และอาจเสริมด้วยเทคนิควิชาการบาง ประการที่เหมาะสม

ที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงขั้นการเรียนรู้เบื้องต้นจริงๆ แต่หาก ประสบการณ์ที่ได้ เป็นการกระตุนให้เกิดการตื่นตัวอย่างรู้อย่างเห็น ชัดและได้ความมั่นใจจากภูมิปัญญาตัวเอง แล้วถ้ายังได้ร่วมฝึกปฏิบัติกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน ก็จะเกิดการเบรียบเทียบเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็น กระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ระหว่างกัน และ สำนึกร่วมเป็นชุมชนจะค่อยๆ ก่อตัวพอกพูนขึ้นจากประสบการณ์ เรียนรู้ซึ่งอาจเป็นร่องเล็กๆ น้อยๆ ทำนองนี้

ข้อฝึกปฏิบัติจริงเหล่านี้ เป็นเพียงตัวอย่างเบื้องต้นส่วนหนึ่ง ที่ยกมาพอให้เห็นเป็นแนวทาง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น หมายความว่าตัว เกษตรกรเองจะต้องผ่านการระดมความคิดซักซ้อมความเข้าใจใน เจตนาการณ์และเป้าหมายของเกษตรกรรมยั่งยืนพอสมควร ที่ จะตระหนักรู้ถึงคุณค่าความสำคัญในสิ่งที่ตนเรียนรู้ปฏิบัติ และการ

ระดมความคิดซักซ้อมความเข้าใจก็จำเป็นจะต้องกระทำกันอยู่อย่างสม่ำเสมอควบคุ้นนำไปกับปฏิบัติจริง จุดสำคัญอยู่ที่สร้างบรรยาการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากจิตสำนึกภายในของตนเองจริงๆ ผ่านด้วยกระบวนการกรุ่น และเสริมด้วยข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกภายนอกในระดับหนึ่ง ก็จะเป็นการเปิดหูเปิดตาให้ขยายความคิดอ่านกว้างขวางขึ้น หลักการและเป้าหมายก็คือ ให้เกิดกระบวนการคิดอ่าน และพัฒนาได้เป็นไปจากฐานของเครือข่ายครัวเรือนและชุมชนอย่างแท้จริง

4.7 เศรษฐกิจชุมชน

หลักการและขั้นตอนทางความคิดต่างๆ เท่าที่กล่าวมาคงพอจะช่วยให้ Jin ตนาการกันได้พอสมควรถึงภาพกระบวนการอันเป็นพลวัตของเศรษฐกิจพอเพียง ขอเน้นคำว่า “กระบวนการ” ไว้ตรงนี้อีกครั้งหนึ่ง เพราะทั้งโดยจิตวิญญาณและในฐานะหลักการเศรษฐกิจใหม่ ที่ต้องเผชิญกับพลานุภาคครอบจักรวาลปัญญาความคิดภายใต้กระแสโลกภัยตันน์ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป็นการปลดเปลื้องทางจิตสำนึกและกระบวนการทัศน์ ฟื้นฟูต้นธารกรรมการเรียนรู้ใหม่ เพื่อการพึ่งตนเองและพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ เพื่อว่า “เมื่อฐานะแห่งชาติ คือ คนทั้งหมดได้เขยิบสูงขึ้นแล้ว ย่อมมีกำลังที่จะแบ่งขันต่อสู้กับชาติอื่นๆ ได้ในทุกวิถีอาชีพ” ดังที่เคยเป็นหลักอุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ของผู้นำไทยสมัยเกือบ 80 ปีมาแล้ว ในยามที่บ้านเมืองกำลังถูกความระรานผ่านด้านการครอบจักรวาลไปทางเศรษฐกิจ

การเงินเข้าสู่ฐานทรัพยากร้อนเป็นต้นทุนชีวิตของประชาชนคนไทย ทั้งชาติเช่นนี้ บทบาทของเศรษฐกิจพอเพียงในการปลดเปลี่ยนทาง จิตสำนึก ย่อมจะเป็นที่เด่นชัดขึ้น การยกเอาเรื่องของเกษตรชนบทขึ้น เป็นเป้าหมายหลัก ไม่ได้หมายความถึงการกลับไปสู่อดีต หรือ หันหลังให้กับสังคมโลกภายนอก หากเป็นพระสังฆธรรมความจริง ที่ว่าเกษตรชนบทจะเป็นฐานอุปทานอุ่นๆ และพระนະนັນ จึงเป็นหัวใจ คุณชีวิตของประเทศไทย ไม่ใช่เป็นเพียง “กระดูกสันหลัง” อย่าง ที่พูดๆ กันจนเคยชิน เป็นการกลับคืนสู่ฐานชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง เพื่อว่าสังคมไทยโดยรวมจะได้สามารถก้าวเดินต่อไปข้างหน้าด้วย พื้นฐานของการพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเสมอมา เสมอ宦ในประชาคมโลก

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงจึง มีฐานตั้งหลักที่ เกษตรกรรมพออยู่พอกิน พร้อมด้วยกระบวนการ เรียนรู้ยกระดับขึ้นสู่เกษตรกรรมยั่งยืน โดยนัยของหลักการของ เศรษฐกิจใหม่นี้ หน่วยพื้นฐานหลักก็คือ ไร่ นาระดับครัวเรือน ซึ่ง จะกระจายออกไปเป็นเครือข่ายกว้างขวางขึ้นตามลำดับ และบน พื้นฐานของเกษตรกรรมยั่งยืนนี้เอง ที่ปีดความสามารถของระบบ ไร่นาระดับเรือน จะได้พัฒนาให้มีบทบาทหน้าที่รอบด้านขึ้น ว่ากันตั้งแต่ เรื่องการผลิตอาหารการกินอย่างยั่งยืนความสัมพันธ์อันอบอุ่น มั่นคงภายในครอบครัว การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตในระดับชุมชน และเครือข่ายรวมตลอดไปถึงระดับธุรกิจ คือการผลิตเพื่อขายและ

การสร้างงาน อย่างไรก็ตาม เป้าหมายเบื้องต้นของเกษตรกรรมยังยืน
หรือที่เรียกวันนี้ชื่อว่า “อย่างเช่น เกษตรผสมผสาน ไวน์สารสนเทศ
หรือวนเกษตร แล้วแต่สภาพของพื้นที่อันหลากหลาย ก็คือ เป็น
ช่องทางส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้ได้สามารถพัฒนาตนเอง
เป็นอิสระจากกลไกตลาดภายนอก ดังคำพูดของผู้อำนวยการศูนย์นวัตกรรม
เศรษฐกิจภายนอก ดังคำพูดของผู้อำนวยการศูนย์นวัตกรรม “ในประเทศไทย
อยู่เสมอว่า ‘ในประเทศอีสาน คนเมื่อท่องอิม ก็ย่อมมีศักดิ์ครี’”

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพัฒนาขึ้นไปถึงอีกระดับหนึ่ง คุณค่า
อนิสัยจากเครือข่ายเกย์ตระรรมย์ยังยืน โดยเฉพาะในเรื่องการผลิต
อาหารปลอดสารพิษสารเคมี ย้อมจะเพื่อแฝงถึงบรรดาคนกลุ่มผู้บริโภค¹
ทั้งในเมืองและชนบทด้วย ซึ่งก็จะมีส่วนเกื้อกูลให้เกย์ตระรรมมีรายได้
เพิ่มขึ้น อันเป็นช่องทางให้เกิดกำลังการออม การเรียนรู้ในการ
แปรรูป การลงทุน และขยายกิจกรรมสร้างงานในท้องถิ่น ด้วยผลของ
พัฒนาการอันเป็นไปตามกระบวนการธุรกิจชั้นนำ วิถีชีวิตของ
ท้องถิ่นชนบทก็จะ瓜ความหลากหลายยิ่งๆ ขึ้นไป ทั้งในด้านอาชีพ
ทักษะ กิจการงานธุรกิจ และอื่นๆ อีกมากมายที่จะมีความมาพร้อม
ทั้งขยายเครือข่ายกว้างขวางออกไปตามลำดับ

ที่ว่านี้ ก็คือกระบวนการพัฒนาจากเป้าหมายต้นทางคือเกษตรพอยู่พอกิน และเกษตรกรรมยังยืนอันประกอบเป็นฐานชีวิตเศรษฐกิจของมวลเกษตรกรรายย่อยและระบบไร่นาระดับครัวเรือนสู่เป้าหมายปลายทาง คือเครื่องข่ายเศรษฐกิจชุมชน แม้จะเป็น

กระบวนการอันยาวนาน แต่ทว่ามีพื้นฐานมั่นคง และแม้จะเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้นทำหนองเดียวกันกับระบบในเมือง แต่ ก็มีเอกลักษณ์หลักการสังคมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านการผลิต การบริโภค ความสัมพันธ์การตลาด เทคโนโลยี รวมถึงการศึกษา และ ทั้งหมดต่างรวมกันอยู่ในวัฒนธรรมการเรียนรู้อันสอดคล้อง และเสริม ซึ่งกันและกันตามนัยของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง หรืออีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ “รู้จักพอ” นั่นเอง ตามว่าจะระดับหรือ ขอบข่ายความรู้จักพอกันอย่างไร คำตอบ ก็คือ เป็นเรื่องของระดับ คุณภาพของสังคม ซึ่งต้องอาศัยเกณฑ์คุณค่าจิตสำนึกความเป็นมนุษย์ ร่วมกันของบรรดาสมาชิกชุมชนโดยตลอด และบังคับซึ่งกัน และกัน ซึ่งย่อมมีความเป็นไปได้ ด้วยเหตุผลที่ว่าเศรษฐกิจชุมชน เป็นเศรษฐกิจขนาดเล็ก ในท่านกลางของเครือข่ายอันกว้างใหญ่ และ เน้นผลของกระบวนการพัฒนาอันยาวนานพอสมควร ในประการ สำคัญ ฐานทางวัฒนธรรมการเรียนรู้จะเป็นเครื่องเรื่องเชื่อมโยง อย่างสำคัญในชีวิตความสัมพันธ์ทางสังคมด้านต่างๆ เพราะใน ที่สุดแล้ว ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจ” สำหรับเศรษฐกิจชุมชน ไม่ใช่เป็นเพียงหน่วยธุรกิจที่มุ่งแต่แข่งขันหากำไรเป็นใหญ่อย่างที่ ยึดถือปฏิบัติกันจนถูกต้องเป็น “ความทุราวด์ของตลาดโลก” อยู่ใน ทุกวันนี้ แต่เศรษฐกิจชุมชนทำหน้าที่เป็นหน่วยชีวิตสังคมวัฒนธรรม เพื่อการดำรงคงอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน และสันติสุข ดังที่ได้ตั้ง เป็นหลักความเข้าใจร่วมกันไว้ในตอนต้น

ข้อที่ควรแก่การทำความเข้าใจร่วมกันอีกประการหนึ่ง ก็คือ ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เป็นระบบที่แยกแยะ หรือส่วนกระแส สังคมความเป็นจริงอะไรอย่างที่สำนักวิชาการทั้งหลายพยายาม ทำให้ต้องรู้สึกสับสนไขว่ใจโดยไม่จำเป็น แต่ครั้นแล้วกลับยก วัฒนธรรมพลอำนาจเป็นใหญ่จีนเป็นสังคมความเป็นจริง ที่ คนจะต้องสยบคล้อยตาม เศรษฐกิจชุมชนอันเป็นผลของหลักการ เศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะถ่วงดุล กระแสอำนาจผลการเรื่องว่านั้น และความเป็นจริงแล้ว ก็เป็น อีกส่วนหนึ่งของกระแสทักษิณที่กำลังกระจาดความคิดและปฏิบัติ อย่างกว้างขวางอยู่ในขณะนี้ ในท่ามกลางกระแสโลกภัยวัตน์ โดย นัยนี้ เศรษฐกิจชุมชนจึงไม่ใช่สิ่งแบกละคราดอันใด ดังที่ ศาสตราจารย์ ที.เอ็ม.เพอาเวอร์ ได้พูดถึงไว้ให้เป็นข้อคิดควรแก่การ สนใจ ดังนี้ :

“ฐานเศรษฐกิจที่แท้จริงของท้องถิ่นนั้นๆ ประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่ทำให้ห้องถิ่นนั้นๆ เป็น สถานที่ที่ดึงดูดความสนใจ ที่จะร่วมอยู่อาศัย ที่จะทำงาน หรือทำธุรกิจ นั่นหมายความถึงว่า ฐานเศรษฐกิจมีรวมไปถึงคุณภาพของสภาพ แวดล้อมทางธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของ วัฒนธรรมท้องถิ่น ความมั่นคงปลอดภัย และ เสถียรภาพของชุมชน คุณภาพของบริการสาธารณสุข และ โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค และ

คุณภาพของกำลังคน เรื่องเหล่านี้ ไม่ใช่สิ่งที่จะผลิต หรือสร้างขึ้นมาได้ด้วยระบบเศรษฐกิจ ธุรกิจการค้า หรือว่าการผลิต เพื่อส่งออก ทั้งหมดนี้ ถูกสร้างขึ้น นานอระบบเศรษฐกิจ ธุรกิจการค้า แต่ก็เป็น ฐานเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้นๆ เอง (ความเป็นจริง) ข้อนี้ ควรจะทำให้ได้มีการปรับเปลี่ยนทางความคิด และนโยบายเศรษฐกิจท้องถิ่นของเรารา”³⁶

ถ้อยคำเหล่านี้ อย่างน้อยก็พ่อให้ความกระจ่างว่า สิ่งที่เรียกว่า “เศรษฐกิจอระบบ” โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นนั้น มีบทบาท สำคัญยิ่งต่อนาคต และที่สำคัญ ช่วยให้ได้แนวทัศนวิสัยที่หลัก อุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียงจะก้าวเดินไปในทิศทางและเพื่อ เป้าหมายอะไร

5. ส่งท้าย

เครื่องข่ายเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นชนบท เป็นเป้าหมาย ปลายทางของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะเป็นหลักการนำและ กระบวนการทางสังคม เป็นเป้าหมายของการกลับมาสู่ฐานชีวิต เศรษฐกิจที่แท้จริง เพื่อบูรณะเสริมสร้างชีวิตสังคมและการดำรงอยู่ ร่วมกันอย่างยั่งยืนและสันติสุข กับทั้งมั่นยั่ง เพื่อสร้างความสมดุล

³⁶ Thomas Michael Power, อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 1 หน้า 127 คัดแปลงและเต้นได้เน้น โดยผู้เขียนเอง อ้างใน เสน่ห์ งานริบ : “แนวทางแก้ไขวิกฤตทางเศรษฐกิจการเมืองในยุคปัจจุบัน” ใน ฐานคิดถูกทางเลือกใหม่ของสังคมไทย อ้างแล้ว เชิงอรรถหมายเลข 7 หน้า 25

สำหรับกระแสท้องถิ่น ซึ่งกำลังแพร่ออกไปกว้างขวางจนอาจเรียกได้ว่า เป็นกระแสโลก อีกมิติหนึ่ง โปรดดูใน M.S. Dobbs-Higginson, *Asia Pacific : Its Role in The New World Disorder*, Mandarin, 1994 หน้า 410-413

ของชีวิตเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติและระดับโลก ทั้งนี้ โดยตั้งหลัก เริ่มจากฐานเกษตรพออยู่พอกิน และเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการพัฒนา ขีดความสามารถในการผลิตและการบริโภคอย่างพอเพียงและเป็น อิสระ ขึ้นไปสู่ขั้นแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน และธุรกิจก้าวข้าม ออกไป เป็นการสร้างงานอาชีพและทักษะทางวิชาการที่หลากหลาย เกิดตลาดแลกเปลี่ยนซื้อขาย สะสมทุน ฯลฯ ทั้งหมดเป็นไปบนหลักการ พึ่งตนเองและนิเวศ และบนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน ท่องถิ่นนี้เอง ที่เศรษฐกิจชาติจะฟื้นตัวพัฒนาขึ้นมาอย่างมั่นคง ทั้งในด้านฐานต้นทุนทางสังคม กำลังทุน กำลังชื่อ และตลาด กายในประเทศ รวมทั้งเทคโนโลยีซึ่งจะค่อยๆ ริเริ่มพัฒนาขึ้นมา อย่างมั่นคงยั่งยืนจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติ และทั้งที่จะพึงคัดสรรเรียนรู้จากสังคมโลกภายนอก โดยนัยนี้ เศรษฐกิจพอเพียง จึงเท่ากับเป็นเสมือนทำหน้าที่ภูมิคุ้มกันให้กับ “โลกนวัตร” หรือความจำเป็นที่สังคมไทยจะต้องกล้อຍตามกระแสโลกได้เป็นไปในวิถีทางที่เอื้ออำนวยต่อศักดิ์ศรีความเป็นอิสระเสรี ความมั่นคงยั่งยืนและประโยชน์สุขของประชาชนคนไทยทั้งมวล

เราพุดกันมานามากมายถึงปัญหาที่เรียกว่า วิกฤตโครงสร้าง สังคม แต่แล้วก็ไม่เคยพยายามทำความเข้าใจเจนกันจริงจัง คงได้แต่ ใช้คำ ใช้ภาษา วิชาการ กันกวนไปมาก จนเป็นผลสรุปหลบเลี่ยง ประเด็นปัญหากันมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ในกระแสทางความคิดที่ จะแสวงหาทางเลือก เราต้องพากันติดอยู่ในกับดักทางทฤษฎีที่จำกัด

ทักษณ์วิสัยของเรารายให้มองเห็นแต่ทางเลือกระหว่างภาครัฐกับภาคธุรกิจเอกชน หรือไม่ก็ทางรอมชอนกันตามกระแสอำนาจและผลประโยชน์ ทั้งสองแนวทางเป็นผลของพัฒนาการเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งกำลังมาถึงจุดอุดตัน เกิดความชะงักnationทางความคิดและนโยบายสาธารณะ ด้วยเหตุที่ วุฒิภาวะของทั้งภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชนไทยไม่อาจก้าวข้ามวงจรของกระแสอำนาจ และผลประโยชน์เฉพาะหน้าเฉพาะตัวได้ เนื่องจากขาดฐานทางสังคมอันมั่นคงเข้มแข็งพอ โดยเฉพาะในระดับชุมชนท้องถิ่น ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดระบบและกระบวนการของความรับผิดชอบต่อสังคมได้ทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

ในขณะเดียวกัน ในแวดวงปรัชญาหรือทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระดับโลกก็ยังคงไม่อาจหลุดพ้นออกไปจากหลุมพรางทางปัญญาของตนเอง ซึ่งกำหนดโดยคำสอนเป็นสูตรสำเร็จไว้แล้ววนเวียนไปมาที่กลไกภาครัฐกับภาคธุรกิจเอกชน และก็แน่นอน กระแสโน้มเอียงที่กำลังเป็นอยู่ ก็คือ พลอำนาจเป็นใหญ่ของภาคธุรกิจเอกชนหนีอัธยากรรมทั้งหนึ่งของการควบคุมของสังคม³⁷ ซึ่งก็คือต้นเหตุ

³⁷ วากกรรมล่าสุดของศาสตราเรอร์มิลตัน ฟริดแมน (Milton Friedman) ผู้เป็นศาสตราແง่ลักทิบูชาเงิน (Monetarism) ของยุคปัจจุบัน โอมตี ไอ.อี็น.เอฟ. กับแนวการโลกในการแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจการเงินขณะนี้ :

“ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก มีระบบพัฒนาที่พ่ายแพ้ให้ออทิพลมากเกินไป (ต่อภาคเอกชน)”
“โจครั้ยที่ทั้ง ไอ.อี็น.เอฟ. และธนาคารโลกมักจะโน้มเอียงไปในทางช่วยให้กานโครงการต่างๆ ของรัฐบาลเข้มแข็ง ขัดต่อธุรกิจเอกชน ดังนั้น ทางที่ดีที่สุด ที่ไอ.อี็น.เอฟ. กับธนาคารโลกจะสามารถทำได้ ก็คือ ไปๆ เลี้ยวให้ทัน!”

คัดแปลงจาก RanJit Gill, *Asia Under Siege : How The Asian Miracle Went Wrong*, Management Services Pte., Lld., Singapore, 1998, Introduction

ຮາກເຫັນຂອງປັບປຸງທີ່ມີຄວາມຕິບຕັນແລະ ຂະໜັດການປັບປຸງຄວາມຄິດ
ຂຜະນີ້

ໃນທ່ານກາລາງຄວາມຕິບຕັນແລະ ຂະໜັດການປັບປຸງຄວາມຄິດ
ອັນຝຶກລືກນີ້ເອີ້ນ ແນວທາງເຄຣຍຮູກົງຈຸນທີ່ມີຄືນຕາມນັຍຂອງໜັກ
ການເຄຣຍຮູກົງພອເພີຍ ສາມາດນຳເສັນອື່ນຖານເລືອກໜີ່ໃນກະບວນ
ກາງຮະແສທີ່ມີຄືນທີ່ກຳລັງກ່ອຕົວເຊີ້ນ ເປັນປາກູກາຮັນສຳຄັນຂອງໂລກ
ອຸ້ມໃນປັຈຈຸບັນນີ້

ເສັ່ນໄໝ ຈາມຮົກ

ພຸດສະພາບ 2541

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสช.) จัดตั้งขึ้นโดย
พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ กสช.
ประกอบด้วย ประธานกรรมการ และกรรมการ ๑๐ คน ซึ่งผู้มีสิทธิเป็น
ผู้คัดเลือกตามรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาได้คัดเลือกนำเสนอน มีวาระ
การดำรงตำแหน่ง ๖ ปี และดำรงตำแหน่งเพียงวาระเดียว และมีอำนาจ
หน้าที่ ดังนี้

- การส่งเสริมการเคารพและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ
 - ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่เป็นไปตามพันธกิจภารณ์ระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำ หรือลดลงของการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป
 - เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะกรรมการรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
 - ส่งเสริมการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
 - ส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน
 - ส่งเสริมการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
 - จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศไทยเสนอต่อ รัฐสภา คณะกรรมการรัฐมนตรี และเปิดเผยต่อสาธารณะ
 - ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อรัฐสภา
 - เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการรัฐมนตรีและรัฐสภาในกรณีที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสนับสนุนแก่เยาวชนการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

คำอธิบายความหมายของเครื่องหมาย

รูปทรงดอกบัว คือ ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทรระหว่างเพื่อนมนุษย์ อันเป็นจริยวัตรอันดีงามของคนไทย

รูปคนล้อมเป็นวงกลม คือ การสร้างพลังความร่วมมือกับทุกภาคส่วนสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศ

รูปมือ คือ การร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศในการโอบอุ่นคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพด้วยหลักแห่งความเสมอภาค และภารดรภาพ

สีน้ำเงิน คือ สีของความเชื่อมั่นของประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคม

คือ ความมุ่งมั่น อดทนในการทำงานเพื่อประชาชน

คือ ความสามัคคี และการประسانพลังอย่างหนักแน่นจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๕๐)

1. ศาสตราจารย์เสน่ห์ งามวิภา	ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักร ดิษฐาภิชัย	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
3. คุณหญิงจันทนี สันตะบุตร	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
4. นางสาวนันยา สุภาพร	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
5. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
6. นายวันเด็ต พานิช	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกิณ พะเกตุ	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
8. นางสุนี ไชยรส	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
9. นายสุรศักดิ์ โภศตนาวิน	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
10. คุณหญิงอัมพร มีศุข	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
11. นางสาวอาภา วงศ์สังษ์	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณบกรบการสักกิมบุยเมืองนากาดี
เลขที่ 422 เมืองพนมเปญ ถนนพนมไทร ป្រៃនសំណង ក្រុងរាជធានី 10330
โทรศัพท์/fax 0-2219-2983 សម្រាប់ 1377